

KUSTBON

FÖRBINDESELÄNK
FÖR ESTLANDS
SVENSKAR

NR 4 ÅRGÅNG 47
DECEMBER 1990

God Jul och Gott Nytt År!

Den 17 oktober i år blev det jämnt 50 år sedan ett drygt hundratal rågöbor anlände till Skeppsbron i Stockholm med ångfartyget "Estonia". Uppbrottet hade kommit mycket hastigt och värdefullt "kram", bl. a fiskedon och fiskebåtar, hade måst lämnas kvar i Estland. Trots detta vägde det medförda godset ca 15 ton. Det bestod av fiskeredskap, tunga träkistor med urgamla årtal inristade på locken, rostiga ankare, sjömanssäcker etc.

Mottagningskommittén bestod av höga ämbetsmän och kulturpersonligheter. F.d. Birkasrektorn och rågöbornas gamle vän Per Söderbäck hälsade de anlända såväl på riksspråket som på Lilla-Rågödialekten. Från Skeppsbron fördes rågöborna till Sabbatsberg där de installerades i utrymmen som tidigare använts för evakuerade finska barn.

Första söndagen i det nya landet var rågöborna inviterade till högmässa i Kungsholms kyrka. Vid kyrkkaffej tackade de för kaffet med att sjunga Modersmålets sång – något som tycks ha gripit såväl värdar som gäster. – E.N-n. Foto Dagens Nyheter.

Förbindelselänk för Estlands svenskar

Utgiven av kulturföreningen
SVENSKA ODLINGENS

VÄNNER

Ansvarig utgivare:

Sven Salin

Redaktör:

Thomas Lorentz

Red. och exp. Vikingagatan 25 1/2 tr ned

11342 Stockholm

Tel. 32 48 78

Kustbons & SOV:s postgiro

35 13 11-6

1990 utkommer Kustbon med
fyra nummer

Prenumerationspris 150 kr

Dödsannonser 180 kr

Övrig annonsering:

1/1 850:- 1/2 500:-

1/4 300:- 1/8 180:-

ISSN 0345-6706

**ÖPPETTIDER i SOV:s och
KUSTBONS expedition
måndag - torsdag 09.00-14.00
(juli månad stängt)**

Produktion:

STURE ROOS REKLAM & TRYCK AB 1990

Innehåll

Minnesglimtar från en resa av Thomas Lorentz	2
Om bygdeskalden Mats Ekman av Elmar Nyman	3
Privatresa med bil av Einar Westerberg	6
Estnisk glädje över RK hjälp från Älvsåker	7
Svenskbybomas Dagöresa sommaren 1990 av Jan Utas	8
Ormsö i kort återblick av Hans Selin	10
I Sankt Olai Kyrka på Ormsö av Elin Ahlberg	14
Estlandssvensk kyrkodag av Thomas Lorentz	15
Estlandssvenska hembygdsdagar i Sverige under 45 år av Hugo Mickelin	16
Sviby-träffen 1990 av Thure Vigede	18
Svensk kulturattaché	19
Finlandssvenskarnas Svenska dagenfest av Hugo Mickelin	20
Ormsö kyrkofond meddelar	20
Familjenytt	21
Dödsannonser	22
Bemärkelsedagar	23

Minnesglimtar från en resa

Om kyrkan

Lördag. Det närmar sig till helgsmål. Ringningen skall egentligen utföras endast med lillklockan "bäcklucka", men eftersom den nya storklockan just blivit installerad, går den ditresta kyrkoherden från den stora grannön med på att vi, avvikande från de från Sverige medförda ringarreglerna, framletade på ULMA i Uppsala, får ringa med båda klockorna. Den nya klockan låter underbart men rytmen på lillklockan går inte att hålla – repet är skarvat och knuten tar i golvet när repet löper igenom sitt hål.

Senare på kvällen samling i kyrkan. Ungdomar från grannön musicerar. Kyrkoherden är modern och har gjort sångblad på många språk, minns särskilt Taizé-melodin och den tillhörande texten "Laudate omnes gentes, laudate Dominum". Känner till den svenska texten och sjunger med: "Sjung lovsång, alla länder, och prisa Herrens namn". Från sina platser i bänkarna läser kyrkoherden och församlingsföreståndaren, den blivande prästen, bibelverser och böner, jag blir också ombedd att läsa något på svenska, bladdrar i den medhavda nya psalmboken, hittar under "böner för särskilda tider" en lämplig bön. Läser också senare ur minnet förfädernas gamla af-tonbön "Vaka över oss..."

Söndag. På väg till kyrkan lyssnar vi till klockorna – församlingsföreståndaren har öppnat tornluckorna och klangen hörs vida omkring, nu är det också han som ringer. Det blir nattvardsgång och vuxendop, och vid predikan vill kyrkoherden att jag skall följa honom upp i predikstolen för att över-sätta till svenska. Gör det med bävan och rörelse, minnena strömmar till, tänker även på att under vår tid fick ingen utan venia beträda "prädektion". Hjälper till i musiken tillsammans med maka och båda döttrarna och tycker det är underbart; akustiken i kyrkan är den bästa tänkbara, det vet jag sedan länge.

På kyrkogården vilar de, alla släktleden. På "vår" kulle finns endast mittstolpen av farmors kors kvar med dödsåret 1917 ännu synligt. Nu får alla sex generationerna en minnessten i mörk granit, samma vackra sten som finns i många av öns rullstenar. Får god hjälp med fundamentet av orsbon Riho.

Om barndomshemmet

När jag kommer till "heimaguan" är det som om jag aldrig varit där förut. Om allt utom boningshuset i den långa längan nu är rivet, så borde åtminstone de halvmetertjocka lergolven finnas kvar. Jo då, säger Ida, som bor där nu, visst är de kvar, men under den jord

som lagts på för att få en fin gräsplan. Borta är alla husen kring ladugården, "noutguan", där älsklingshästen Spaken en gång låg i dödskamp efter en kolik han drabbats av. Borta är de båda stora askarna som sades vara tusen år gamla, borta är "norrhuse" med svalen där jag sov om somrarna. I norra delen återstår endast jordkällaren som vi göt i betong år 1938 – av smedjans plats syns ingenting. "Sinnars huse" finns kvar, har glädjen att i mitt nuvarande hem kunna se det på en målning av Elsa af Kullberg (tant Elsa). På tavlan är vår svarta tupp med, den som i rang fick stå efter den ljusspräckliga i samma kull tills vi bestämde att den spräckliga skulle slaktas. Den svarta mäktade dock inte med att vara "herre på täppan" utan dog på kuppen.

Men i och kring boningshuset hade jag tillbringat den mesta tiden av mitt då 28-åriga liv. Här hade arbetats och strävats, här hade glädje och sorg växlat men hos mig uppstår åter och åter frågan: är detta verkligen samma rum där bror Jannas, i tant Elsas efterföljd, målade löpare med en rad jultomar springande hand i hand fick sitta kvar på väggen året om. Under tomtarna stod de ord som blev lästa så många gånger baklänges att de ännu står kvar i minnet: *Jeh tål sso appoh ås tgitsul mos anratmot*. Här lärde far mig spela på harmoniet som farfar hade gjort tillsammans med spelmannen Ulas-Lias, här upptäckte jag på egen hand skillnaden mellan "mjuka" och "hårda" tonarter och här var det för mig som liten skönast att sonna till de äldres mummel i stugan. En söndagsmorgon överraskade tant Elsa far, sittande vid stora matbordet med pannan vilande i handen som han brukade. Hon trodde han läste på den predikan som han i prästens frånvaro skulle hålla en stund senare, men när hon kom närmare såg hon att det handlade om Kronbloms äventyr!

Nu sitter vi tillsammans med Ida kring bordet i det nuvarande köket och hon berättar om händelserna på gården under de tjugo år hon varit bosatt där. Hon talar stilla om sitt liv. Som femåring i en estnisk by i Sibirien, där hon bodde utan att lära sig ryska, om ankomsten till ön, om livet tillsammans med den man hon delade gården med tills han med ett skott ändade sitt liv. Vi lyssnar rödda och upplever starkt de band som trots allt som skett och sker förenar oss. Så tar vi farväl och kan bara önska: allt gott!

God Helg!

Thomas Lorentz

Elmar Nyman
**Om bygdeskalden Mats Ekman
 (Ätsve Mats)**

Mats Ekman föddes den 12 mars 1865 i Ätsve, en liten bondgård som låg mellan byarna Gambyn och Lukslagge i Rickul kommun. Han dog vid 69 års ålder (13 mars 1934). Redan några år efter hans bortgång fanns det konkreta planer på att hedra honom med en minnessten på Rosleps kyrkogård, men världshändelserna ointetgjorde det projektet liksom så många andra. Det skulle dröja ända till sommaren 1990 innan vår bygdeskald vederfors denna hedersbetygelse.

Den 22 juni i år invigdes bildhuggaren Tönis Jöelehts vackra sten, rest av rickulbor intill Rosleps kapellruin. Det var en högtidlig stund. Genom sin insats för Mats Ekman har rickulborna nu lättat på den skuldbörda visa vi vår käre skald som vi länge burit på.

Den äldre generationen estlandssvenskar och inte bara rickulborna känner i allmänhet rätt väl till Ätsve Mats och hans vardagsnära poesi på rickulmålet. Men det kan nog inte sägas om den yngre generationen estlandssvenskar och deras ättlingar. Det är främst med tanke på dem som denna artikel tillkommit.

Huvudetapperna i Ätsve Mats' liv skildrar han själv i bunden form i dikten "Mats Ekmans liv". Denna självbiografi kompletteras av de uppgifter som rickulbon Georg Stahl inhämtat genom samtal med skalden. (Se Kustbon 1969:4).

Helt avgörande för Mats' framtid blev den svåra sjukdom, förmodligen polio, som han fick i treårsåldern. Hans högra arm förlamades och därmed var han utestängd från mera kvalificerade lantliga sysslor. Redan före skolgången, som den tiden inträffade när barnen var 11 år gamla och varade i sex korta terminer, blev han vallpojke, och vallare skulle han komma att vara under större delen av sitt liv. Han vallade hästar i grannbyarna och i en räcka av år vid Rickul herrgård. Under vallaretiden på godset fick han i uppdrag att vara postskjuts och brevbärare. Han gjorde ett försök att etablera sig som egen företagare – som lumphandlare och försäljare av vävskedar. Försöket misslyckades totalt, bl.a till följd av en kompanjons trolöshet. Sin sista anställning hade han i Höbrings folkskola, där han var vaktmästare. Denna syssla kombinerade han med brevbärandens. Sina sista år tillbringade han på ålderdomshemmet i Paj. Han var då svårt ledbruten.

Livsklocka hlår snart sjutte,
 å baina ä halvrote,
 tåm gära bära illt.

(Ur Mats Ekmans liv)

Förmodligen började Ätsve Mats i mycket unga år med sitt rimsmideri. Enligt Georg Stahl har dock de flesta av hans "lajkar" tillkommit under tjänstgöringen på herrgården. Diktaren tycks

Mats Ekman (Ätsve Mats) 1865-1934

inte ha haft någon tanke på att nedteckna dem. Han nöjde sig med att sjunga (trallra) dem för sina vänner för att roa. Det var till en början genom muntlig tradering som några av hans dikter spreds i bygden, även om en eller annan åhörare också kan ha nedtecknat dem. När så diktaren äntligen av en slump hittade en oanvänd skrivbok på herrgårdsvinden, skrev han ner ett trettiotal dikter. Dessvärre gick det så galet att skrivboken med dess dyrbara innehåll förstördes av havsvattnet vid en båtford.

Sannolikt skulle de flesta av Ätsve Mats' dikter aldrig blivit kända för eftervärlden om inte hans skolkamrat Jakob Blees från Höbring under ett besök i hembygden uppmanat Mats att ånyo nedteckna sina dikter, detta med tanke på publicering i Sverige. (Blees hade emigrerat till Sverige redan före sekelskiftet och skaffat sig akademisk utbildning i Uppsala.)

Så kom det sig att jämnt ett dussin av Ätsve Mats' dikter publicerades 1924 – genom Jacob Blees' och Gideon Danells försorg. Det lilla häftet bär titeln "En bygdeskald bland den gamla svenska folkstammen i Estland." Utgivare var Göteborgs Kungliga Vetenskaps- och Vitterhetsakademi.

Naturligtvis var det hedrande för Ätsve Mats att bli presenterad inför en lärd rikssvensk publik, men på kort sikt fick Göteborgsutgåvan ingen större betydelse för kännedomen om Ätsve Mats i svenskbygden utanför Rickul. Endast ett fåtal exemplar nådde Estland och dessutom var dikterna återgivna med det svenska landsmålsalfabetet, som är svårt att tyda för en lekman även om han är estlandssvensk.

Den 22 juni 1990 invigdes Ätsve Mats' minnessten, rest av rickulbor från båda sidor av Östersjön. Den vackra stenen är bildhuggare Tönis Jöelehts verk.

Foto: Inger Nemeth

Mer känd bland allmänheten blev Ätsve Mats' diktning genom två små trycksaker som utgavs av Birkas folkhögskola. 1927 utkom "Ekon från Österled" och året därpå "Sånger från Birkas". I det förra häftet återgavs tre dikter av Ätsve Mats och i det senare två. Plötsligt hade "Ongdomsminne", "Här ä flickar här ä piar" och "Bånvaftams lene" blivit kära inte bara för folkhögskolans elever och lärare utan också för bygdeungdomen utanför folkhögskolan.

Estlandssvenskarna fortsatte att sjunga Ätsve Mats' visor även efter ankomsten till Sverige. Det var självklart att ett antal av hans dikter skulle ingå i den sångbok som Svenska Odlingens Vänner planerade. "Du sköna sång", som utkom 1957, upptog inte mindre än sju Ekman-dikter, alla tidigare publicerade.

Tack vare uppteckningar som gjorts av Georg Stahl, kunde 1973 ett större antal för allmänheten okända Ekman-dikter utges. Kustbon 1973:1 upptog inte mindre än 27 dikter av Ätsve Mats, inklusive de 12 som tidigare tryckts i Göteborg. Dessa 27 dikter är det arv till oss som Ätsve Mats efterlämnat.

Helt allmänt kan sägas att Ätsve Mats' diktning återspeglar skaldens barnoms- och ungdomsminnen. Sällan går han utanför sin egen bygd. Mest bekant och älskad är "Ongdomsminne", som ger en intensiv stämning.

Om måren daningstien,
håla ljuder herd ja tå,
tå boskan gick ör bien
å far min gick ut så!

"Ongdomsminne" analyseras i Edvin Lagmans uppsats "Bygdeskalden och hans dikt" i Kustbon 1969:3.

Ätsve Mats berättar gärna om sina grannar, målände och träffsäkert. I dikten "Lukslagge" skildras olika lantliga sysslor under en vacker sommardag:

Krearn gick åt skon ätt aiken.
Fölviks-mor fick host e raiken.
Smeen sto å skua hästn,
Skrådam satt å frästa västn.

Ett antal flickor blir föremål för beundran respektive kritik. "Lina" finner han nästan överjordiskt vacker och exemplarisk. "Eriks-Mare" skildras inte fullt så högaktningsfullt:

Hån vaskar å hån kokar,
hån har go blaut knokar
hån raior gutt håre
å skåms änt fär bar lære.

Hosflickana får både ros och ris, Keks-Mina är litet högfärdig och Vask-Male litet för lättfotad:

Nö komor Vask-Male.
Hån ä go, man tå fale,
har live ör mode,
änt vai t a hem gjorde.
Hån älska mång påjke,
all påjka villd laiike.
Var sålv e sa ræe –
nö har a skam å e.

"Lihl Ida" är det synd om:

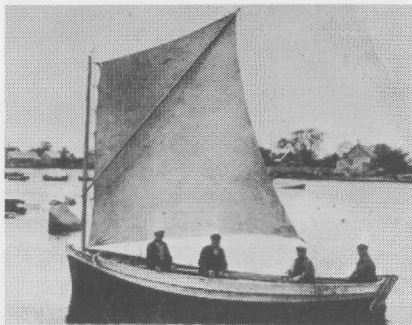
Ja minns jamt lih l Ida,
hus hån fick lida.
Hån grit å hån råma
tå fästman gick främ a.

Men Ätsve Mats intresserar sig också för manspersonerna i sin omgivning. "Kadakasaks" får sig en ordentlig släng för att han, liksom en del andra, vill vara finare än hans status motiverar, t. ex genom att försöka tala tyska, herrskapspråket! "Ga Häj" är också en manstyp som tål att kritiserar – en dagdrivare, en dålig far:

Åh, håla man ga Häj änt var
fast n no var ingens far!
Hank en gick å vanka e värde,
kam en jamt opa oliksfärde.

Grannen "Sjoman Hans" får många lovord:

Hans är duftjan man te segol,
vattne rukor som eitt megol.
Segle dräor n opp e maste,
ner ver knapen gär n fast e.

"Skote har n e hegor hånde.
Skoa, nö sterar n mitt mot lånde."
(Citat ur "Sjoman Hans".)

Gamla seder och bruk liksom övertro skildrar han träffande och ibland lätt sarkastiskt. I 32 (!) verser ges i "Galtiens bruker å troar" bl. a en beskrivning av gamla tiders julfirande. Dikterna "Prästn e vargskall" och "Fär morar" skildrar folks övertro. Så här kunde en "mora" skydda sig mot Trollkon-Lenas konst:

Hån fästo no gutt te vaft se
å visst bot mot trolldomsmafte;
salt e grua, kors e fate –
hellдор krapsa a bak e gate.

Ätsve Mats visste vad det betydde att vara anställd på en herrgård under tsartiden och vad hans fäder och förfäder fått utstå. En av de intressantaste dikterna heter "Träldomstien".

Ga ampman regära,
allman mot giva ära,
han skällst å han skria,
hlo fälke som kria.
Hail velde gjord gången,
var telsatt som fången,
hoggd ris å kerd värke,
gick såndan te kärke.

Att Ätsve Mats hade ett starkt socialt engagemang framgår också tydligt när han i samma dikt vänder sig mot bördstoltheten hos herrarna och deras fruar:

Hos herre vor stältor,
mot fälke rät kåldor;
tå han kam när om de,
mot mitsa e hånde.
Villd man få fri-love,
så mot man te hove;
om man villd språk mä en,
så skulld man färst be en.
Hos fruana vor huar
hufärdast som fauar;
tår banna sin medor
å skoa ätt stor hedor.

Dystra är också krigsminnena. Såväl rysk-japanska kriget som första världskriget hade folket i färskt minne. Kan situationen för det fattiga bondfolket uttryckas bättre än i den korta dikten "Kri"?

Kri ä stort å allt gärs såndor:
inga bre å inga flåndor,
inga tufflar, inga fiskar –
allt ä tomt nö, kålld å diskar.
Stor ä svälte, vit blior bälte,
feda kers reint te krigsfälte,
fälke itor åhl å anar.
Hållde fre! åss tien manar.
Äinkja mä båna står å gråtor,
far å man tåm få änt åtor.
"Ingen ä som mot åss leor.
"Hem härätt åss kleor, feor?"
Kåmarn är änt rifet tetor,
sukre gär änt kåhln setor;
tunn å klere, bort å plagge –
gå å frus e rime å dagge.

Men Ätsve Mats sysslade inte bara med det förgångna. Uppmärksamt följde han den politiska och sociala utvecklingen efter första världskriget. Han besjunger folkets befrielse från ryssar och godsägare.

Kom sjong om våra frihait,
som Gud ått åss skäinkt,
som lo unde risse nergråve
å dräinkt,
tå hos-herre dansa å trampa
mä fräjd
opa bondfålkes nacka, som
lo undebajd.
Nö sjong ve så fri jussom
föla e skon,
nö ära änt hos-herre hegre
än bon.

(Ur dikten *Festn*)

Att ungdomen fick nya möjligheter till utbildning glädde Ätsve Mats. Inrättandet av Birkas folkhögskola inspirerade honom till flera dikter som t.ex "Flickana å piana".

Mats hoppades att svenskarna snart skulle få "lärld husmorar":

Bätra feda får tå fälke,
bätra smak ve få e målke;
lärda husmor bätra stilldor,
lärda husmor ringa spilldor.
Vi ä bakätt här e värde:
ongdom skind de nö ä lär de!
Maira ljus hitt fälke tarvar;
svenske vila änt bli hlarvar.

Med den nya friheten följde också större rörlighet på det religiösa området. Frikyrkliga samfund etablerades lite varstans i bygderna, ofta med verkamt stöd från trosfränder i moderlandet Sverige. Men med mångfalden följde ökad intolerans de olika samfundens emellan. I "Tro" diskuterar Ätsve Mats sekterismens avarter:

All tä ni aft änt om prästn,
han som färr var heliast man.
Lärjunga färaft nö mästarn,
vila änt her tole namm.
Kärkja duor änt fär tora,
prästn änt fär sina form,
Luttors samling kall dä "hora",
prästn hålld dä te en orm.
Allt som gärs e kappol å kärke,
kall tä ni "eitt sinda själk";
bort te helvetes eildsvärke
däms nö kärkja mä sitt fälk.

Denna Ätsve Mats' avhyvling av förkunnarna av "det nya" renderade honom skarpa attacker från de angripna. (Dikten tycks ha spridits genom Mats' vänner.) Särskilt denna vers väckte anstöt:

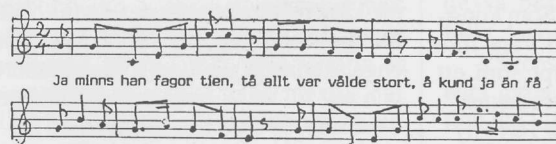
Tå Gudfar vill språk mä fälke,
brukar n jamt eitt främand språk.
Tå få pingste våra tålkter.
- No sko tä få hue bråk!

Ätsve Mats' tacksamhet för vad Sverige gjort och gjorde för de efterblivna estlandssvenskarna framkommer bl.a i dikten "Eitt tack", en dikt som första gången publicerades i "Ekon från Österled".

Så kärleksfullt våra Mor har tänkt
å mångart bibliotek äss skäinkt.
Vårt Bärkjäs he sterst å bäst.
Här lige ve ver Sveas borst,
här när ve äss må Sveas målke
å väx te gutt å kloft, starft fälk.
Ve bord färens allehop
å tusand tack te Svea rop,
som äss ha gjord så mike gutt
å skriva framåt e vänn lutt.

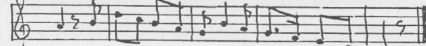
Av de lämnade exemplen ser vi att

Ongdomsminne

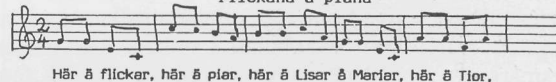
Ja minns han fagor tien, tå allt var vålde stort, å kund ja änt få

sien, hä skuld ja rät ha gjord? Tå fagor märja våre, mä sine fagor

sol! Så mike kutra ärrer, så fagort göcken gol.

Flickana å piana

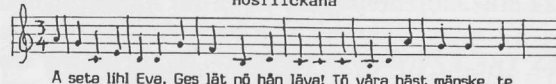

Här ä flickar, här ä piar, här ä Lisar å Marlar, här ä Tior,

här ä Annar, här ä Ketjar å Johannar.

Hosflickana

A seta lihi Eva, Ges lät nö hån läve! Tå våra bäst mänske, te

damp jä ell svenske.

Modellmelodier till de flesta av Ätsve Mats "laikar".

"En var tår som heitt brulaarn.
Han var rifet nittast gaiarn;
han drack el å vin som målke,
å hållt märro gutt färe fälke."
(Ur "Brolaslaiken".)

Fotot: Bröllop i Labasgården i Gambyn.
Brudparet heter Johannes Luks och Edita Luks, f. Ekman (brorsdotter till skalden). I första raden sitter Ätsve Mats just framför brudparet. Man kan anta att han gjorde sitt bästa för att hålla "märro", dvs roa bröllopsgästerna.

Ätsve Mats' produktion behandlar bondesamhället och vardagen. Diktaren använder sig inte av stilistiska eller rytmiska konstigheter. Tre vanliga dansmelodier syns ha utgjort underlaget för versformen och rytmen. Mats har säkert nynnade på någon av dessa melodier medan han skaldade. De tre dominerande melodierna har jag nedtecknat så som jag kommer ihåg dem från min barndom. På Birkas folkhögskola ratade man två av dessa ursprungliga melodier och ersatte dem med mycket vanliga svenska. "Ongdomsminne" och "Flickana å piana" sjungs fortfarande oftast på melodierna från Sverige. Men här nedan alltså de melodier som nynnades av Ätsve Mats själv.

Modellmelodi nr 1 passar till "Ongdomsminne" och t.ex till "Prästen e vargskall". Säkert har den kommit från Sverige med en skillingvisa. (Jfr Gällivarevisan, en rallarsång!)

Melodi nr 2 passar till de flesta av Ätsve Mats' dikter: "Luks-laggse", "Sjoman Hans", "Bånvafarns lene", "Lina" m.fl. Melodin är en vanligt förekommande dansmelodi och liknar den estniska sk labajalg.

Melodi nr 3, har inspirerat Ätsve Mats till "Träldomstien", "Hosflickana" och en del andra "laikar". Den är den enda som går i trefjärdedels takt, och är också den en vanlig dansmelodi.

Ätsve Mats' ambition var att roa den närmaste bekantskapskretsen, men i och med att en del av hans "tralldorlaikar" trycktes blev hans dikter spridda långt utöver Rickuls gränser. Dock fanns det många, f.a inom hans egen hem-

bygd, som helt tog avstånd från hans "ogudaktiga" rimfoster. Orsakerna här till var flera: lajkarna sjöngs till melodier som ju även spelades vid syndiga danstillställningar. Hos Åtsve Mats förekom förbjudna namn på kroppsdelar och han ansågs förlöjliga förhållanden och personer. Sådant kunde naturligtvis inte tolereras. Sedan fanns det många som ansåg att man i seriösa sammanhang (som på Birkas) inte skulle sjunga sånger på simpel dialekt. Vad beträffar dialektens förlorade status kom den småningom att upprättas, bl.a just genom Åtsve Mats. Kunde elever och lärare på Birkas sjunga Mats Ekmans visor, kunde väl andra ungdomar också göra det. Och bland de svenska hapsalgymnasisterna frodades våra bygdemål och där var också, så vitt jag kan minnas, Åtsve Mats mycket populär.

Och vad kan vi nu ha för glädje av en enkel bygdeskald som föddes för 125 år sedan och vars produktion inte är större än att den ryms på några sidor i Kustbon? De som inte kan dialekten och som har obetydliga kunskaper om estlandssvenskarnas historia har nog ringa utbyte av att läsa verserna. Men de flesta av oss äldre estlandssvenskar tycker nog att Åtsve Mats på ett absolut genuint, okonstlat och ibland gripande sätt skildrar våra förfäders vardag och deras föreställningsvärld. Diktarna ger oss dessutom en välbehövlig uppfriskning av den variant av det svenska språket som i århundraden talats på Estlands kuster och öar. Att läsa Åtsve Mats' dikter ger oss också en rent poetisk upplevelse. "Som konstverk kan bygdemålsdikten vara lika genuin och gripa lika djupt som ett stort kulturspråks poetiska produkter."

(Edvin Lagman i *Kustbon* 1969:3)

Ni som reser över till Estland, glöm inte att besöka Rosleps kyrkogård. Stanna en stund vid Åtsve Mats' vackra minnessten invid kapellruinen. "Allt blomskast dal å bärg", ett citat ur "Ongdomsminne", är inristat på stenen. Se detta citat som en symbolisk kontrast till den förödelse som drabbat vår vackra bygd och dess minnesmärken.

Privatresa med bil

På väg till confirmationen i Nuckö kyrka den 8 juli 1990.
Foto: Edit Eriksson

Vi var över till Estland och Rickul med bil i somras. Ingen här visste hur man skulle förfara – Konsulatet hänvisade till resebyrå och tvärtom – så jag åkte helt enkelt bara till färjeterminalen. Här delade de älskvärda rederivårdinnorna ut ett par blanketter, avsedda för tullen i Reval, som skulle fyllas i med uppgift om fabrikation, och typ, årsmo- dell, reg. nr. och chassinr, det var allt. Rysk bilförsäkring och internationellt körkort erfordras naturligtvis, fast ingen kontrollerade om det fanns. När Nord-Estonia lagt till i Reval kom en engelsktalande gladlynt(!) man ombord och såg till att vi hade dessa blanketter – om inte, så hade han sådana med sig – innan vi kom till pass- och tullkontrollen. Där kom en tullare fram till bilen och hämtade passen med visum och tulldeklarationsblanketterna. Han öppnade bakluckan och där fanns en låda bananer, skänkta av Banan Komp. AB i Göteborg, till Bergsby skola: ingen reaktion. När passkontrollen var klar kom vederbörande tillbaka med passen och hela proceduren tog kanske fem minuter. Återresan gick lika smidigt. Vår bil är dieselbil och dieselolja fanns att få.

Norrbystranden, Rickul

Sommaren 1989 var vattnet mellan "Gronne" och fastlandet till stora delar täckt av algmattor, nu var det åter rent och man såg tärnor och måsar som förr. Det såg ut som om kusten drabbats av en våldsamt storm, "hläcksträngen" låg endast 6-8 m från stengärdsgården. Denna sträng bestod

av vass och algojoja, men ingen blåstång. Under vår tid där förekom tillnärmelsevis inget så högt vattenstånd. På väg till stranden mötte vi en bil dragande en båtkärra med en eka på och i ekan låg en gädda. Utanför Hamnarudd'n rodde två personer i en eka och ännu en båtkärra stod på stranden. Tydligt får man inte förvara flytetygen på stranden.

Rickulån som i fjol var helt torrlagd, var i år åter vattenförande och med massor av grödyngel i. En stork stod vid vägen i Ölbäcken och ett storkbo såg vi i Nuckö.

Nuckö kyrkorgel ljuder åter.

Pürksi Birkas står det på den officiella vägskylten när man når Birkas. Vårt ärende dit var att överlämna injektionssprutor – skänkta av Älvsåkers RK här i Kungsbacka – till sjukstugan där. Vi anlände dit den 6/7 och givetvis besökte vi Nuckö kyrka, den kyrka där vår generations föräldrar gick i lära. Då höll finlandssvenska orgelbyggare på att återställa orgeln. Som alltid då man möter finlandssvenskar får man känslan som om vi var gamla bekanta. Kyrkans anslagstavla upplyste om att på söndagen den 8/7 kl. 16.00 ägde konfirmation rum. Vi infann oss givetvis på söndag eftermiddag och då var orgeln återuppbyggd. Inte underligt att församlingsborna var imponerade över med vilken snabbhet finlandssvenskarna utförde arbetet.

Det var fyra vuxna och tre barn som konfirmerades. Högtiden inleddes med klockringning, en klang som tystades

Konfirmationshögtiden i Nuckö kyrka.
Foto: Edit Eriksson

för 50 år sedan. När helgedomen sedan fylldes med de rena, välstämda orgelstämmorna, och för oss estlandssvenskar kära psalmerna "Jag lyfter mina händer" och "Närmare, Gud till dig", spelade av en finlandssvensk, sökte sig tanken till Rockdislan och alla de våra, som inte längre finns bland oss, och att det inte var dem förunnat att få uppleva detta under. En flicka solosjång varav två verser på svenska. Efter högtidens slut dröjde sig en del av menigheten kvar utanför kyrkgrunden, varav en del kvinnor med hucklen (hudukar), och i smyg betraktade de oss från Sverige och vi dem. Vi som upplevde inledningen till det ateistiska terrorväldet, som skulle bestå i nästan 50 år, och har förträngt tanken i alla år, om ett återseende av barndomens strand och bygd, erfor en vision som om tiden segat sig över avgrunden och åter fått fäste i förhoppningen och klätt närvaron till brud. Enda skillnaden från barndomens kyrkobesök var språket, och att estnisk TV var närvarande och gjorde upptagningar.

Kungsbacka, hösten 1990

Einar Westerberg

Estnisk glädje över RK-hjälp från Älvsåker

Älvsåkers Röda Kors har i samverkan med Mölnlycke Sytråd AB och BananKomp AB skickat hjälpsändningar till Estlands gamla svenskbygd berättar annebergsbon Einar Westerberg. Han har själv under kriget 1939-45 flytt från Estland till Sverige och blev tack vare sin svenska härstamning mycket snart svensk medborgare.

Nu har han varit i sin gamla hembygd vid den estniska kusten och sett med vilken glädje hjälpen från våra trakter tagits emot. Han berättar:

– På Estlands n.v kust och de flesta småöarna har det bott svenskar från slutet av 1200-talet fram till 1944 då de flesta, ca 7.000, evakuerades eller flydde i småbåtar till Sverige. Bygden har sedan dess varit stängd under hela efterkrigsperioden. Nu under perestrojkans dagar har vi i Sverige boende estlandssvenskar kunnat besöka vår gamla hembygd. Där bor nu endast en tiondel av 30-talets innevånarantal, av dem några tiotal estlandssvenskar. Man gör nu allt för att söka bevara svenskheten, eller åtminstone bevara minnen från svensk-tiden.

Birkas på Nuckö var förr estlandssvenskarnas kulturella centrum, där har man infört obligatorisk svenskundervisning i grundskolan, som skall ut-

ökas till gymnasienivå. Men det råder brist på svensklärare, undervisningsmaterial osv.

I år fick skolan – som firade 340-årsjubileum – några symaskiner härifrån och Mölnlycke Sytråd AB skänkte sytråd, så nu kunde man sätta in ett nytt ämne på skolschemat: textilslöjd. Där finns också en läkarmottagning, som saknar det mesta. Här inskred Älvsåkers RK och skänkte injektionsprutor, med bistånd av dr Ulla Hjortz-

berg-Nordlund. Även annan sjukvårdshjälp har nått dit härifrån. BananKomp. AB skänkte bananer till en sommarkoloni för barn. Första gången dessa barn bekantades med denna frukt. Gissa om tacksamheten är stor!

– Svenskarna är så snälla, så jag vill bara gråta, sa en 83-årig kvinna, som fick lite kläder och kaffe.

(Ur tidningen Norra Halland
28/9 1990.)

MEDDELANDE

Sviby-träffens fotograf – Karl-Gunnar Slät, ättling från Sviby Stoasa, har donerat samtliga 23 foton till SOV.

Intresserade, såväl festdeltagare som andra ges möjlighet att beställa foton genom att titta på de till SOV, Vikingagatan 25, överlämnade.

Korten är i format 25x19 cm och betingar ett pris av 10 kronor – cirka – beroende av beställd mängd.

Befintligt nummer på kortens baksida skall meddelas vid beställningen.

Karl-Gunnar Släts tel.nr är 0753-381 34
och adress:

Branta Backen 29, 147 00 Tumba.

HM

SVENSKBYBORNAS DAGÖRESA SOMMAREN 1990

av Jan Utas

Emil Norberg och Emma Malmas från Gammalsvenskby (nuvarande Verbivka) i Ukraina tillsammans med föreningen Svenskbybornas ordförande Gustaf Buskas på Dagö sommaren 1990.

Foto: Jörgen Hedman

Den gångna sommarens resa till Dagö för svenskbybor och svenskbyättlingar bjöd på många fina och minnesvärda upplevelser, men allra högst tror jag att de flesta av deltagarna sätter minnet av återkomsten till platserna där våra förfäder bott och verkat i närmare 500 år. För ingen av oss hade vågat drömma om att vi någonsin skulle komma dit, till den forna svenskbyn Röicks på Dagö, som våra förfäder tvingades lämna 1781.

Vi var ett 40-tal personer som anlände till färjeläget Heltermaa på Dagös östra kust den 6 juli. De flesta av oss kom från Gotland, men Emma Malmas och Emil Norberg hade rest direkt från den lilla byn Verbivka, fd Gammalsvenskby, i Ukraina för att vara med om den för oss historiska händelsen att en grupp svenskbybor åter-såg sina förfäders ö efter drygt 200 år.

På kajen mötte Jörgen Hedman, välkänd för både svenskbyborna och Kustbons läsare för sina forskningar om dagösvenskarnas historia, och chefen för hembygds museet på Dagö, Urmas Selirand, med svenska flaggor och

mycken värme. De båda hade lagt ned ett stort arbete på att ordna ett fint program för oss under de två dygn vi besökte ön. Inte minst tårknipande var välkommandet vid Korsbackan, den plats där de svenska böndernas kyrkoherde tog avsked av sin församling vid avfärden 1781, en plats till vilken det dessutom sedan ännu längre tillbaka finns en tragisk tradition knuten om två mötande och stridande brudföljen – med åtföljande sedvänja att alla förbipasserande skall tillverka och på platsen sätta upp ett kors av material som man kan hitta i omgivningen. Sandkullen är än idag översväddad av hundratal kors av allehanda material, utföranden och storlekar. Där hälsades vi nu välkomna med tal av en av öns kommunalpampar, samt fick motta blomsterbuketter av fyra näpna småflickor i estniska folkdräkter.

Senare firade vi den första högmässan på svenska i Röicks kyrka på närmare 200 år inför en synbarligen något förstummad estnisk församling, med psalmsång av bl.a en improviserad svenskbykör. De traditionella

svenskbyångerna "Signe Du och råde" och "Vänta efter Herren" klingade måhända inte lika starkt och vackert som vid 1-augustihögtiderna i Roma kyrka på Gotland, men känslan var det inget fel på. Till kyrkan, som är uppförd i början av 1800-talet men på platsen för den föregångare som våra förfäder besökte, skänkte föreningen Svenskbyborna ett par mässingsljusstakar, överräckta av ordföranden Gustaf Buskas. Vi la också ner en minneskrans på graven till den siste svenske inbyggaren i Röicks. Vi besökte herrgårdarna Hohenholm och Grossenhof, den senare belägen i Suuremõisa på östra delen av ön, där grevarna av ätterna de la Gardie och Stenbock gjorde livet surt för våra förfäder under 1600- och 1700-talen. Huvudbyggnaden vid Grossenhof är relativt välbevarad och av mycket imponerande mått. Den används nu som skola.

Vi klättrade högst upp i fyrtornet vid Takne, längst ut på öns nordspets och beundrade utsikten över den skogklädda ön. Den som lättast av alla sprang (!) uppför de närmare 200 stegen i tornet – en fransk gjutjärnskonstruktion från mitten av 1800-talet – var Emma Malmas, 72 år fyllda.

Den första dagen avslutade vi i en gård i just byn Malmas, där Emma och hennes släkt har sina rötter. Det var en underbart stilla och vacker sommarkväll, och friden stördes endast av myggsvärmar och de ständigt överflygande Mig-planen från basen utanför Hapsal på det estniska fastlandet. Gården, som köpts in av hembygds museet på Dagö för att bevaras som ett minne av den numera försvunna svenska kulturen på ön, ligger inbäddad i skogen. De knuttimrade byggnaderna är från början av 1800-talet, och bl.a finns här den gamla estlands-svenska bostaden med rökstuga och riförstu, om inte helt bevarad så i alla fall full igenkännlig. Där finns också en rökbastu för bastubad, vilket deltagarna i resan fick prova på i praktiken under kvällen, en mycket minnesvärd rökdoftande upplevelse. Dessutom bjöd våra värdar på en traditionell måltid med kormjölksgröt med fläsktärningar, surmjölk och rökt fisk, bl. a näbbgädda, det sistnämnda en verkligen delikatess. Levande estnisk folkmusik och dans satte ytterligare färg på kvällens upplevelser innan vi vandrade

”hem” till vårt tillfälliga logi i sommarnatten.

Men resans höjdpunkt blev ändå besöket vid våra förfäders boplatser. För oss som tillhör släkten Utas betyder det den del av byn Röicks som är belägen längst ut mot havet, och som under svensktiden kallades Utanbyn.

Vi hade följt hjulspåren längs den låga, enbuskklädda åsen tills den efter ett par kilometer övergick till en udde ut i östersjön. Längs vägen låg vid slutet av 1700-talet byn Röicks med hela 80 gårdar, idag återstår endast några enstaka. Av Utanbyn finns inga byggnadsrester eller grunder kvar. Bara hjulspåren på grusåsen och enstaka stenrader, markerande ägogränserna på den forna, numera igenbuskade åkermarken, som sluttar ned mot viken i söder. På andra sidan viken resterna av herrgården Hohenholm inbäddad i ymnig grönska, där de svenska godsherrarna, som med grymma metoder försökte förmå våra förfäder att överge sina gamla privilegier och göra dagsverken för godset, en gång residerade. Långt borta i söder syns också Röicks vita kryka med sin röda tornhuv över vikens vatten. Norr om udden ytterligare en grund vik, där byns fiskarstugor en gång var placerade. En vrakspillra från en gammal båt på stranden påminner om det fruktade Näckmansgrundet ett par kilometer rakt ut i östersjön, kanske en gång anledningen till den svenska bosättningen på platsen: en välvilligt inställd strandbefolkning måste ha varit viktig för skeppen från andra sidan östersjön när man råkade i sjönöd eller måste söka nödhavn på den här långgrunda och farliga kusten vid mynningen till Finska viken.

Vi nyper oss i armen för att förvissa oss om att vi verkligen är här, tar av strumpor och skor och vadar ut ett stycke i vattnet från den steniga stranden. Vattnet svalkar skönt efter den långa promenaden i sommarvärmen. Ett åskväder färgar himlen dramatiskt blåsvart borta över Hohenholm-uddan, men på oss lyser julisolen. Vi är vid resans mål, efter 219 år är vi alltså tillbaka vid ursprunget, vi fyra medlemmar av Utas-släkten från Gotland och Gammalsvenskby: Oskar, Birgitta, Lisbeth och jag. Och så Jörgen förstås som följt med och visat vägen. För oss kommer den dagens upplevelser att bli ett minne för livet.

En annan upplevelse av annat men nästan lika oförglömligt slag blev besöket i hembygdsmuseet i Kassari på öns sydsida. Museichefen, Urmas Selirand, gav oss – förtjänstfullt assisterad av Jörgen – en makalös guidning av museets samlingar. Urmas'

berättelse om en vargs liv och hädanfärd på Dagö omkring 1980 lockade till sådana skratt bland åhörarna att deras sammanlagda livstid bör ha ökat med minst ett par hundra år. Vargen – kanske var det svenskbybornas förfäders frihetshjälte från 1600-talet, Kitas-Irja, i sin enligt sägnen slutliga gestalt? – mötte sitt öde en februaridag 1982 när han stötte på en av ortens jägare. Enligt Urmas var dennes främsta merit att han under en rävjakt istället för det avsedda villebrådet skjutit en vit häst, nog så lätt att ta miste på i jaktens upphetsning.

Jägaren mötte vargen en vintermorgon när han var på väg till arbetet då han av förklarliga skäl inte var utrustad med något skjutvapen, men han fann på råd. Med hög röst sa han åt vargen att vänta på stigen medan han gick hem och hämtade bössan! När han kom tillbaka stod vargen naturligtvis snällt kvar på samma plats, såsom den bälde jägaren befallt, och hans saga var all. Vargen, åldersstigen och tandlös, lades på blomsterpydd lit-de-parade och sörjdes av så gott som allt jaktdugligt manfolk på ön. De angenäma vinterjakterna på varg under det dryga decennium som den funnits på ön var därmed ett minne blott. Jakten brukade organiseras så, att när vargspår iaktogs i norr bedrevs jakten med stor intensitet och en myckenhet

av trevlig samvaro på öns södra del och tvärtom. Någon varg såg man aldrig till under dessa vinterjakter, men det kompensades mer än väl av det angenäma jaktlivet. Vargens hädanfärd gjorde för alltid slut på detta, den står nu uppstoppad i en glasmonter i hembygdsmuseet och låter sig knappast jagas mer.

Den sista kvällen på Dagö tillbringade huvuddelen av resans deltagare i Käina på öns sydsida, där en folkdansfestival anordnats som ett led i de hemkomstdagar för dagöbor i förskingringen, vilka gick av stapeln samma vecka som vi var där. Dansarna uppträdde i sina färggranna folkdräkter med en spegelblank östersjö som fond. Själv gick jag miste om detta storslagna skådespel, men jag fick full kompensatin av Urmas och hans familj i deras ”sommarslott” i Jausa någon mil därifrån.

Gästfriheten hos våra värdar får vi svårt att återgälda, men vi hoppas att utvecklingen på vår grannö i östersjön skall bli sådan att vi i framtiden fritt och enkelt kan besöka varandra. Vi som var där i somras återvänder gärna till Dagö. Redan nästa sommar kommer en liknande resa för svenskbybor och andra intresserade att anordnas. Förhoppningsvis blir den lika fylld av minnesvärda händelser som vår resa sommaren 1990.

Rågövikens Dagar

Till juli 1991 planeras Rågövikens Dagar. Initiativet har tagits av prästen i St. Mattias, Jutta Siirak och styrelseledamoten i Samfundet För Estlandssvensk Kultur, Toomas Lilienberg.

Dagarna tillägnas trakten runt Rågövik, Mattias-Korkis-Vippal samt även Rågöarna (i den mån dessa kan bli tillgängliga för besök). Arrangemanget förläggs till veckoslutet 25–28 juli 1991, torsdag – söndag. I dagarna ingår kyrkogårdsdag (kalmistupäev) på traktens kyrkogårdar och en högtidlig gudstjänt i St. Mattias kyrka. Dessutom är det föreslaget att gäster och ortsbor skall ges möjlighet till en gemensam samvaro någon av kvällarna.

De som tänker delta uppmanas att sända en intresseanmälan före den 1 februari 1991 till nedan angivna kontaktpersoner, som även tillhandahåller blanketter och information.

Kontaktpersonerna är:

Arnold Lindgren, Barnängsgatan 30, 116 41 Stockholm.
Tel: 08-43 15 76

Lembit Pella, Bäckvägen 16 D, 645 44 Strängnäs.
Tel: 0152-109 58

Rita Norrman, Åbygatan 6, 692 73 Kumla.
Tel: 019-731 35

Ormsö i kort återblick

Vy från Ormsö kyrkogård. i förgrunden korset över Tomas (1853-1919) och Maria (1852-1918) Selin. Korset uppsatt 1920.

Foto: Sonsonen Hans Selin

Åren 1939–1943 / 44–1988

Som Kustbons läsare redan vet så är det snart ett halvsekel sedan vi Ormsöbor (samtidigt med övriga estlands-svenskar) lämnade vår hembygd, inberäknad kyrkan och kyrkogården/gravgården. Vi flydde undan kriget, som ännu pågick, och av fruktan att ånyo isoleras från omvärlden som under "prov-åren" 1939-1941. Vi hade skrämmande erfarenheter från den tiden och visste vad som var att vänta, vilket senare också besannats, men först nu börjat nås och förstås av en yrvaken omvärld. Avslöjanden, som kanske nu kan ge svar på den så ofta ställda frågan, varför vi lämnade hus och hem, den bygd vi bebott i århundraden, för att tomhänta komma till ett nytt land.

Endast ett fåtal av den svensktalande befolkningen valde att stanna kvar av egen fri vilja. Några andra blev av olika anledningar förhindrade att följa med båttransporterna till Sverige: Dessutom mobiliserades till krigstjänst 112 unga män, endast 35 av dem återvände efter kriget. 14 personer deporterades, av dem återkom bara 1 person efter kriget.

Men snart nog så ökade befolkningen igen till ca 300 personer, en tiondedel av den tidigare folkmängden om ca 3000 personer. Det var andra flyktingar från fastlandet, men också längre österifrån, som kom från olika folkgrupper med olika språk och sedvänjor. De stannade en kortare eller längre tid, några för gott. Samhället

förändrades till en icke-svenskbygd.

Kyrkan hade ingen plats i detta samhälle. Den tilläts förfalla eller rentav skövlas i likhet med byarna. Kyrkogården däremot har och kommer av naturliga skäl då och då till användning, när omständigheterna så kräver. Det framgår av nya gravvårdar, övervägande med ickesvenska namn.

Begravningarna har hitintills förrättats i enlighet med makthavarnas påbud utan präst eller annan kyrklig/religiös anknytning, med eller mot människornas vilja. Undantag kan ha förekommit.

Efter utvandringsåren 1943/44 upphörde skötseln av de gamla gravarna, gravkullarna överväxtes snart av mossa, ormbunkar och sly, tallskogen tätade med åren. Men nöden har som vi vet ingen lag.

En ny tid randas – Prestrojkan, glasnost åren 1989/90

I samband med kyrkans upprustning under de senaste två åren, utfördes under våren och sommaren 1989 ett omfattande röjningsarbete på kyrkogården, som under många långa år hunnit växa igen ordentligt. Det täta trädbeståndet gallrades ur och all undervegetation rensades bort. Vi som hade förmånen att besöka Ormsö i samband med kyrkans återinvigning den 29 juli, fann vår gamla kyrkogård i bra skick, öppen och överskådlig som före kriget. Vid första anblicken föreföll allt vara vid det gamla, oförändrat: Gravarna, sandgången mellan söder-öster- och norrporten, grävda brunnen med handvev och tak, bårhuset vid norra muren. Men allt detta var i och för sig ingen egentlig överraskning för oss. Vi gamla Ormsöbor som upplevde kriget på ort och ställe minns att kriget gick kyrkogården förbi, utan skadegörelse.

Men ej så med tidens tand – naturen är obeveklig. Vid närmare granskning blev bilden en annan: Grinden i västra porten är borta, gången innanför helt igenväxt. Muren verkar låg, förmodligen beroende på sättningar i den mjuka sandjorden. Gravkullarna är överväxta av mossa, vilket i och för sig är vackert. Många av de äldsta träkorsen har murknat och fallit sönder. Även järnkors har gett vika när fotens infästning i gravstenen rostat av, trots att överdelen kan vara nog så stabil. Det framgår av lösa kors som ligger kvar på gravkullen eller i dess närhet.

Många järnkors tycks ha försvunnit. Bara ett rostigt märke på gravstenens översida vittnar om att ett kors har stått där. Som väntat är stenkorsen bäst bibehållna. Här medräknat de äldsta hjul-/solkorsen som står i den sk gamla kyrkogården, i områdets nordvästra del framför bårhuset.

De saknade järnkorsen lär ha försvunnit långt före perestrojkan, således före senaste röjningen.

Projekt gravinventering

Vidstående planritning över Ormsö kyrkogård ingår i ett omfattande inventeringsprojekt, som går ut på att lokalisera och i möjlig mån identifiera och registrera alla gravar med ännu läsbart namn/text på kors eller gravvård.

Ritningen är upprättad av ett estetiskt kulturarbetslag, (blivande lantmätare om jag är rätt informerad) i samband med röjningsarbetet sommaren 1989. Den består av fyra lika stora delar 450 x 1200 mm, tillsammans 1200 x 1800 mm. Maret Jürgensson har varit samordnande arbetsledare. Ain Sarv, ordföranden i Samfundet för Estlandssvensk kultur i Estland, överlämnade kopior av ritningen, några namnlistor och ett följebrev till Ormsö Krykofonds styrelse här i Sverige, under vårvintern 1990. Namnlistorna var då ej kompletta. Arbetet fortgår.

För att få denna stora ritning bättre hanterbar och överskådlig har vi låtit minska formatet till ca 400 x 600 mm och samtidigt påfört svensk text och bild av Ormsö kyrka. Kopior utdelades till Ormsöresenärerna på Baltic Star under ditresan i samband med kyrkans återinvigning. På SOV:s exp. finns fler ex att tillhandahålla.

Som synes är planen indelad i ett rutssystem, varje ruta med egen beteckning A1, A2, B1 osv. Alla gravar med kors eller gravvård, med eller utan namn, finns inmärkt med följande beteckningar:

Kors med vidstående siffra/siffror +1, +2, +10, +11 osv anger gravens ordningsnummer och sista numret antalet gravar i just den rutan. Varje ruta har egen numrering/nummerföljd.

Cirkel/ring betyder större träd – tall. Gravur utan kors eller annan gravvård är inte medtagna, och de är många. Maret Jürgensson meddelar i följdebrevet att färdigt arbete kommer att innehålla:

Planritning med inmärkt gravar

Fotografier 18 st

Namnlistor över identifierade gravar för bibehållandet av igenkända gravkullar för framtiden (även sådana där kors saknas).

Utdrag ur namnlista

Namn på gravvårdar Hauatähisel leiduv nimi	Födelse – Dödsår Sünni-ja surma-aastad	Bomärke Peremärk	Gravplats nummer Hauaplatsi number
Anderes Bøitel	1875-1889		A 3-21
Johan Bäckman	1844-1939		E 6-5
Hans D. Maria Bärgröström	1903-1905		E 4-8
G.A. Bärman	1911		H 4-12

Ormsömöte lördagen den 26 januari 1991

Tema: Våra framtida verksamheter och kontakter med vår gamla hembygd.
Kyrkan • Kyrkogården • Semesterresor mm.

Var god se separat annons i denna tidning.

Hans Selin

MINNESTAVLOR I S:T OLAI KYRKA PÅ ORMSÖ, INVIGDA DEN 2 NOVEMBER 1990

FALLNA, SAKNADE OCH DÖDADE UNDER ÅREN 1939-1956

Lars Ahlblom
Anders Ahlström
Johan Alberg
Anders Alros
Hans Alros
Johan Alros
Johan Alström
Lars Alström
Agneta Appelblom
Alide Appelblom
Anders Appelblom
Anders Appelblom
Inga Appelblom
Johannes Appelblom
Johannes Appelblom
Maria Appelblom
Lars Aspelin
Alexander Berggren
Johan Berggren
Anders Bergström
Johan Bergström
Anders Björkman
Lars Byman
Lars Bäck
Lars Bäck
Anders Bäckman
Hans Bäckman
Lars Bäckman
Lars Bäckman
Gertrud Enkel
Hans Enkel
Johan Enkel
Anders Fagerros
Anders Fagerros
Lars Fagerros
Johan Friberg
Anders Fällman
Johan Fält
Anders Grundsten

Anders Gäddman
Lars Gäddman
Anders Gärdström
Johan Gärdström
Oskar Gärdström
Thomas Gärdström
Hans Hamberg
Johan Hamberg
Aleksander Hammerman
Anders Hammerman
Anders Hedenström
Johan Holm
Johan Järnström
Anders Kornblom
Hans Lilja
Johan Lilja
Tomas Lilja
Anders Liljebäck
Ilmar Lillemets
Anders Lindblom
Johannes Lindblom
Anders Lindkvist
Johan Lindström
Johan Lundkvist
Gunnar Massalin
Aleksander Mickelin
Johan Murman
Johan Murman
Lars Nee
Johan Nordsten
Anders Nyholm
Anders Nyman
Anders Nyman
Karl Nyman
Karl Nyman
Alfred Rank
Woldemar Rank
Lars Rosenblad
Maria Rosenblad

LANGENUUD, KADUNUD JA TAPETUD AASTAIL 1939-1956

Maria Rosenblad
Hans Rönnkvist
Anders Salin
Johan Sandell
Johan Sandell
Anders Sjöman
Anders Sjöman
Hans Sjöman
Anders Sjöström
Hjalmar Sjöström
Johan Sjöström
Johan Sjöström
Johan Slät
Alexander Stenholm
Johan Stenholm
Johan Stenholm
Agneta Städ
Anders Städ
Ingrid Städ
Ingvar Städ
Sigrid Städ
Anders Svedberg
Alvine Timm
Aleksander Tohver
Teodor Tohver
Hans Vennberg
Johan Vik
Anders Vikström
Johan Vikström
Katarina Väeden
Leo Väeden
Lovisa Väeden
Anders Westerblom
Lars Widgren
Anders Åkerman
Johan Åkerman
Anders Österberg

I VÄRLDSKRIGET 1914-1918

FALLNA

Anders Alblom
Johan Beckman
Anders Bäck
Toedor Bäck
Anders Massalin
Hans Nee
Hans Nyholm
Hans Nyman
Johan Nyman
Lars Nyman

MAAILMASÖJAS 1914-1918

LANGENUUD

Johan Rönnerberg
Hans Rönnblom
Rönnkvist
Anders Timm
Anders Åkerman

I FRIHETSKRIGET 1918-1920

FALLNA

Johan Liljebäck
Lars Sträng

VABADUSSÖJAS 1918-1920

LANGENUUD

Hans Timmerman

DEM TOG HAVET

Anders Anderssin
Hans Anderssin
Johan Anderssin
Hans Aspelin
Johan Grönman
Johan Lundkvist

NEMAD VÖTTIS MERI

Johan Sjöman
Johan Öman

ORMSÖ GRAVGÅRD

← TILL KYRKAN

HÅKABACKAN

TILL KÄRRSLÄTT, SAXBY, FÄLLARNA →

TILL BORRBY →

I Sankt Olai kyrka på Ormsö den 2 november 1990

Vormsi Püha Olavi kirikus 2 novembril 1990

Alla Själars Dag – Alla Helgons Dag.

I novemberskymningen tänder vi ljus, 200 gravlyktor på gravgården, en allé av ljus kantar stigen mellan gravgården och kyrkporten. Inne i kyrkan brinner ljus på altaret, i koret, på predikstolen och i bänkarnas ljushållare.

I novembermörkret lyser det på Håkabakkan och ljuder på svenska och estniska samtidigt psalmsång från gravgården, där vi börjar den svenska minneshögtiden i Allhelgonatid. Det är en otroligt stark upplevelse. Vid brunnen samlas vi efter ljuständningen och sjunger först "Närmare Gud till dig, närmare dig" efter att kyrkklockan ringt samman. Församlingens präst Tiit Salomäe och en finlandssvensk präst från Helsingfors, Pirkko Yrlölä på en tids besök i Haapsalu, håller tillsammans en kort betraktelse med bön för alla, som fått sin sista vila just här på denna fridfulla kyrkogård. Bönen och sången och tanken går även till dem, som har sina rötter från Ormsö, men ej fått sin gravplats här.

Under upprepande av de tre verserna till "Härlig är jorden, härlig är Guds himmel" tågar de närvarande ormsöborna, 150 st och ett tiotal övriga från gravgården in till kyrkan och den påföljande kvällsandakten. Första delen av denna högtid blir en minnes- och invigningsgudstjänst för alla dem, som nu fått sina namn inristade på minnestavlor i kyrkans kor, alla fallna, dödade och saknade under de olika oros-

och krigstiderna under 1900-talet.

Från Karin Häll-Starck, pensionerad textillärare i Ängelholm, överlämnar Djurö kyrkoråds ordförande, Göran Pettersson, en vacker stola med åtföljande gåvobrev, som berättar om symboliken i vävnaden. Ormsö kyrka får nu även en brudkrona i silver; tillverkare och gåvogivare är silversmeden Carl Tony Forsberg, Södertälje, vilken även tillverkat övrigt kyrksilver, som överlämnades till kyrkan i somras i samband med återinvigningen den 29 juli.

Göran Pettersson läser upp ett brev med hälsningsord från Birgitta och Henrik Svenungsson, biskopsparet i Stockholms stift, där de uttrycker ett varmt tack för sommarens Ormsödagar och önskar Guds rika välsignelse över Ormsö församling. Tiit Salomäe avslutar denna del genom att till Sverige framföra ett innerligt varmt tack till alla som på något sätt varit med om att stödja kyrkan, Guds Hus på "Håkabakkan".

Så följer gudstjänst med nattvardsgång. Även nu ljuder psalmer på två språk, psalmer som "Saliga de som ifrån världens öden, somna i Jesu Kristi tro i döden", "Blott en dag" och "Så tag nu mina händer och led du mig". Under hela andaktstunden behåller vi våra handljus, som tillsammans med övriga ljus i kyrkan fyller hela kyrkorummets med en otrolig strålgång. Det råder en stark, förtätd stämning i en

nära nog fullsatt kyrka på Ormsö. Därutanför breder novembermörkret ut sig, men här inne och på kyrkogården lyser det sannerligen.

Tiit Salomäes dotter spelar fiol och Göran Pettersson spelar på orgeln, bl.a postludium.

Efteråt samlas prästerna, övriga medverkande och arrangörer till samkväm med mat hemma hos bröderna Häggblom, "Rompo".

I detta sammanhang riktas ett varmt tack just till Sune, Olle och Einar Häggblom för deras fina insatser, inte minst med iordningsställandet av kyrkan inför denna dag.

Den 3:e november, lördag, samlas öborna i folkets Hus i Hullo, där vi bl.a ser videofilmer från Ormsödagarna och kyrkans invigning. Ain Sarv spelar och sjunger med barnen. Sölvi Varblane ser till att det lotteri som skänktes i somras av en Borbydam, Hilda Fredlund, nu inbringar 400 rbl, som gåva till Ormsö församling. Ants Varblanes ord får bli avslutning på denna Allhelgonahelg på Ormsö: Efter kyrkans återinvigning i somras skönjer vi stort hopp för vår församling. Vi kämpar nu fler och fler tillsammans. Det finns ett starkt, nyvaknat intresse, inte minst bland ungdomen. Därför vill vi anstränga oss mycket med att få församlingshemmet på plats. Tack alla som har hjälpt oss.

Elin Ahlberg

RICKULTRÄFF

Lördagen den 2 mars 1991 kl 10-17 samlas vi Rickulbor i Rågsveds Folkets Hus, till trevlig samvaro och för att "jutt" om vår hembygd.

Kl. 13.00: Elmar Nyman presenterar Rickul kommunalarkiv, en viktig källa för hembygdsforskning, och läser Herbert Lagmans kåseri "Kunes re kuda" på rickulmål.

I likhet med utställningen av ritningar över gårdarna i Rickul Bakvelde (som anordnades 1988) har nu också liknan-

de ritningar framtagits över gårdarna i Fravelde, och kommer att, jämte en del fotografier, visas denna dag.

Kl. 11.00, 12.30 och 15.00 visning av diabilder från bl.a Rosleps kyrkogård.

Information om sommarens gruppesor till Rickul.

Inträde 20:–. Intäkterna går till Rosleps kyrkogård.

Kaffeservering.

HJÄRTLIGT VÄLKOMNA!

Matts Dreijer 90 år

Den 31 januari 1991 fyller runöbon och ålänningen Matts Dreijer 90 år. För intresserade, som vill ta del av hans liv och gärning, hänvisas till levnadsskildringen i Kustbon nr. 1, mars 1981.

Nu, tio år efteråt, är Matts Dreijer fortfarande lika vital. På våren 1988 gjorde han, som en av de första i den nya öppenhetens tecken, ett besök på hemön Runö.

SOV och Kustbon sällar sig till skaran av gratulanter på 90-årsdagen.

ESTLANDSSVENSK KYRKODAG

Efter två år i Adolf Fredriks kyrka firades kyrkodagen nu igen i Immanuelskyrkan. Lördagen den 20 oktober var det således åter dags att samlas, denna gång under temat *tacksägelse – trons kraft*.

Välkomsthälsningen hölls av ormsöättlingen, missionspastor Elisabeth Westerberg, som har gammal anknytning just till Immanuelskyrkan. Kyrkan var nära nog fullsatt med unga och gamla estlandssvenskar och ett speciellt välkommen framfördes till Maria Murman, som var på besök i Sverige och närvarande vid gudstjänsten. Immanuelskyrkans vice ordförande Anita Isaksson höll ett välkomstanförande och betonade att det ända sedan överflyttningen funnits starka band mellan kyrkan och estlandssvenskarna – trons kraft.

Predikan hölls av kontraktsprost Lars Edström från Djurö församling. I sin predikan anknöt han till sommarens stora högtidsgudstjänst i den återinvigda kyrkan på Ormsö. Djurö församling är vänortsförsamling med Ormsö och Djurö kyrkoråds ordförande, Göran Pettersson, medverkande med läsning av den ena episteltexten. Eva Westerberg läste den andra episteltexten. Körsång framfördes av en liten grupp ur Djurö kyrkokör och som organist medverkade Gabriella Sjöström. Under gudstjänsten fick församlingen sjunga både gamla och nya psalmer.

Efter gudstjänsten följde kyrkkaffe och samkväm i kyrkans trevliga och rymliga "torg". Vi fick höra Maria Murman spela på cittera och sjunga sina kära sånger, i en av dem gavs församlingen tillfälle att delta. Att hon kvällen före fått bland annat en hand gipsad hindrade henne inte från att medverka. Lars Edström uppvisade en ny tillverkad stola av textilkonstnärinnan Karin Häll – Starck från Ängelholm. Stolan är ytterligare en gåva till Ormsö kyrka, liksom silversmeden Carl Tony Forsbergs brudkrona i silver, vilken också uppvisades.

Så var det dags att konstatera, att en mycket lyckad kyrkodag var tillända, även om en del måhända saknade musikmedverkande ur våra egna led och någon estlandssvensk folklig koral, så som tidigare varit tradition.

Thomas Lorentz

STORSLAGEN JULKLAPP!

Beställ nu!

En bok om Estlands svenskar 3B ("Dialektboken") har nu utkommit. Till boken hör en kassettbok. Du kan på kassetterna höra hur de olika dialekterna låter.

Boken innehåller texter från samtliga estlandssvenska områden jämte Gammalsvenskby. Texterna är översatta till riksspråk och kommenterade.

Redaktör för boken är, liksom för 3A, Edvin Lagman. Har Du band 3A så meddela oss. Du får då ett skyddsomslag gratis.

Bokens och kassettbokens pris framgår av bifogad beställningsedel.

SOV:s Styrelse

Runödagar 1991

Enligt preliminär uppgörelse med kryssningsfartyget Baltic Star kommer resan att omfatta tiden 11-16 juli 1991.

Ännu har vi dock inte erhållit anmälan från ett tillräckligt antal intresserade, varför en sådan anmälan fortfarande kan tas emot fram till den 31 december i år.

Anmälan insändes till SOV, men kan också göras per telefon 08-32 48 78.

RUNÖBORNAS FÖRENING

Speglar i minnenas hus

– vår estlandssvenska
diktantologi blir klar
lagom till jul!

En perfekt julklapp för alla med estlandssvenska rötter. Här finns högstämda hymner till hembygden och svenskheten, finstämd naturlyrik, centrallyrik med djupa bottnar, folkliga visor, tillfällighetsverser och mycket annat.

Bara insamlandet av materialet till antologin har tagit flera år. Vi fick in totalt 2000 dikter, sånger och versifikationer. Urvalet har gjorts av Song:s Lyrikgrupp.

Boken kostar 140:- och kan köpas på SOV:s exp. Den kan också beställas genom inbetalning av 140:- + porto 20:- till postgiro nr 35 13 11-6. Kom ihåg att skriva namn och adress tydligt på talongen.

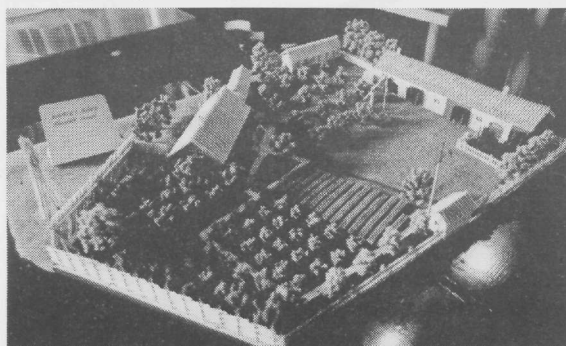
SOV och SONG

ESTLANDSSVENSKA HEMBYGDSDAGAR I SVERIGE UNDER 45 ÅR

Tid	Plats	Festtalare	Ämne
16 juni 1946	Godtemplargården Tollare, Klinten	Prof. Gerhard Hafström	Estlandssvenskarnas härstamning och forna samhörighet med sitt moderland Sverige
13 juli 1947	Tollare, Klinten	Rektor Gideon Danell	Minnen från svenskbygden
20 juni 1948	Tollare, Klinten	Prosten Hjalmar Pöhl	Estlandssvensk kulturkamp i gången tid
28 augusti 1949	Tollare, Klinten	Riksantikvarie Sigurd Curman	Estl.svenskarnas ställning sedan urminnes tider, det nationella uppvaknandet, SOV:s tillkomst och kampen för andlig och materiell odlingsfrämjande bland svenskarna i Estland
20 augusti 1950	Tollare, Klinten	Prof. Birger Nerman	Svea rikets uppkomst
19 augusti 1951	Tollare, Klinten	Docent Edvin Lagman	Uppkomsten av en svensk bosättning i Estland
17 augusti 1952	Tollare, Klinten	Agronom Nils Danell	Minnen från Estlands svenskbygd
16 augusti 1953	Tollare, Klinten	Prof. Gerhard Hafström	Minnesbilder från estlandssvenskarnas verksamhet före överflyttningen
15 augusti 1954	Tollare, Klinten	Pastor Sigfrid Hoas	Svenskbybornas vedermödor
21 augusti 1955	Baggenssalen, S-baden	Docent Elmar Nyman	Estlandssvenskarna i Estland och i Sverige
12 augusti 1956	Baggenssalen, S-baden	Pastor Arthur Johanson	Den förlorade hembygden
4 augusti 1957	Baggenssalen, S-baden	Docent Edvin Lagman	Bynamm och bebyggelse på Ormsö
10 augusti 1958	Baggenssalen, S-baden	Adjunkt Viktor Aman	De hårda och äventyrliga åren 1943-1944
16 augusti 1959	Baggenssalen, S-baden	Aman/Lagman/Nyman	SOV:s historia
7 augusti 1960	Baggenssalen, S-baden	Rektor Per Söderbäck	Rågöarna och rågöborna
20 augusti 1961	Baggenssalen, S-baden	Docent Edvin Lagman	En gränstvist i svenskbygden på 1500-talet
19 augusti 1962	Baggenssalen, S-baden	Prosten Hjalmar Pöhl	Utvecklingsländernas problem
25 augusti 1963	Baggenssalen, S-baden	Adjunkt Sven Boräng	Minnen från estländska år
6 sept. 1964	Baggenssalen, S-baden	Docent Edvin Lagman	Vippal och Korkis
22 augusti 1965	Baggenssalen, S-baden	Docent Elmar Nyman	Händelserna i Estland och dess svenskbygder sommaren 1940
21 augusti 1966	Baggenssalen, S-baden	Docent Edvin Lagman	Helgera i den gamla hembygden
20 augusti 1967	Baggenssalen, S-baden	F. folkskollär. Erik Thomsson	Estlandssvenskarna i Förenta Staterna
11 augusti 1968	Baggenssalen, S-baden	Prof. Gerhard Hafström	Kontakter med estlandssvenskarna i Estland före överflyttningen

Från öppnandet av 1975 års hembygdsgdag, som för första gången firades på restaurang Lantis Frescati.
Foto: Nils Lagman

På hembygdsgdagen 1979 var en modell av byggnaderna på gården Kampesa i Kärrslätt på Ormsö utställd. Modellen var tillverkad av Hans Westerberg (1897-1990).
Foto: Ragnar Treiberg

Stor trängsel rådde för att på hembygdsgdagen 1983 få komma in i Solidenrestaurangen på Skansen.
Foto: Ronnie Ericson

10 augusti 1969	Björknäspaviljongen Herrgården, Klinten	Folkskollär. Alex Samberg	Hemmet bortom horisonten. Minnen från ödesåren 1940-1944
16 augusti 1970	Herrgården, Klinten	Rektor Per Söderbäck	Minnen från Birkasår
15 augusti 1971	Herrgården, Klinten	Lektor Herbert Adolfsson	Svenska gymnasiet tillblivelse i Hapsal för 40 år sedan
27 augusti 1972	Herrgården, Klinten	Sjökapten Ingvar Westerby	Estlandssvensk sjöfart och fiske
26 augusti 1973	Herrgården, Klinten	Biskop Sven Danell	Minnen från estländska år
18 augusti 1974	Herrgården, Klinten	Folkskollär. Carl Blees	Folkskolan i svenskbygden
24 augusti 1975	Restaurang Lantis Frescati	Pastor Birger Westerberg	Skolminnen
22 augusti 1976	Historiska Museet	Doc. Elmar Nyman	Hans Pöhl. Liv och gärning
28 augusti 1977	Restaurang Lantis Frescati	Doc. Edvin Lagman	De unga i Estlands svenskbygd
20 augusti 1978	Restaurang Lantis Frescati	Prof. Sten Karling	Minnen och intryck från 30-talets Estland
26 augusti 1979	SL rest. Blåsüt	Pastor Sigfrid Hoas	Betraktelse över begreppet hembygd
24 augusti 1980	SL rest. Blåsüt	Mag. Bo Nikander	Estlands svenskbygd i bilder
23 augusti 1981	SL rest. Blåsüt	Doc. Ivar H. Poell	Estlandssvenska öden
29 augusti 1982	SL rest. Blåsüt	Bibliotekarie Stig Appelgren	Finlandssvenskar som gästade de estlands- svenska orterna
28 augusti 1983	Sollidenrest. Skansen	Arkivarie Ann-Mari Häggman	Forskningsexp. till svenska Estland
26 augusti 1984	Mässrest. Älvsjö	Doc. Elmar Nyman	Svenska Odlingens Vänner som främjare av den svenska nationella rörelsen i Estland
25 augusti 1985	SL rest. Blåsüt	Agronom Nils Danell	Mina år på Birkas och bland estlandssvenskarna
30 augusti 1986	SL rest. Blåsüt	Dir. Manfred Westerblom	Svenska gymnasiet i Hapsal
22 augusti 1987	SL rest. Blåsüt	Fil.dr Herbert Lagman	Estniskans inflytande på våra dialekter (och vice versa)
27 augusti 1988	SL rest. Blåsüt	Doc. Edvin Lagman	Ortnamn och bebyggelsehistoria
26 augusti 1989	SL rest. Blåsüt	Hugo Mickelin	Tillbakablick – personliga minnen
25 augusti 1990	SL rest. Blåsüt	Intendent Juta Holst från Statl. Friluftsmuseet Rocca al Mare i Reval	Estlandssvenska byggnader under senare tid

Hugo Mickelin

Arkivarie Ann-Marie Häggman från Svensk-Finland var högtidstalare på 1983 års hembygdsdag. Här tillsammans med professor Gerhard Hafström (1904-1985)
Foto: Ronnie Ericson

Som första festtalare någonsin från Estland föreläste intendent Juta Holst, Estlands Naturhistoriska Museum, i år om estlandssvenska byggnader under senare tid. Talet hölls på klingande svenska.

Elmar Nyman överlämnar 1990 års estlandssvenska kulturstipendium till Thomas Lorentz.

Kommersen var livlig vid SOV:s bokbord.

SOV:s ordförande Sven Salin tackar Juta Holst och överlämnar "En bok om Estlands svenskar".

Marika Reintam från Runö var med. Hon presenterades och hälsades välkommen av Thomas Lorentz.
Samtliga foton av Nils Lagman.

Sviby-träffen 1990

Algot hälsar de samlade välkomna.

Lördagen den 13 oktober gick tredje Svibyträffen av stapeln. Arrangörgruppen var i år: Algot Slät, Edvard Moll, Hugo Mickelin och Birger Appelblom. En utomordentligt trevlig tillställning hade de ordnat. Enligt deltagarlistan hade ett 90-tal personer anmält sig och bland de närvarande kunde jag skönja såväl Norrby-bor som en representant för Fällarna. Dessutom var vi några s.k rikssvenskar.

Att det var sommarens seglats till Ormsö och återinvigningen av Ormsö-St Olai-kyrka, som hade lockat så många deltagare kan anses ostridligt. Dessutom var väl det ovanligt vackra vädret en bidragande orsak. Tidigare har ju dessa träffar varit förlagda till våren, men årets datum var strategiskt och väl valt. De som icke var i tillfälle att delta i Ormsöresan fick – förutom en rikhaltig film- och fotodokumentation – också tillfälle att erhålla personliga hälsningar och intryck från det ”gamla landet i öster”.

Som brukligt är, när Ormsö-borna samlas, reserverades först en bra plats vid matbordet och därefter vidtog häl-

sandet på vänner och bekanta. Det var många som träffats nyligen men också en del som måste fundera: ”Vem är Du?”, ”Vilken gård kommer Du ifrån?”

När klockan blivit något över tre klämtade Hugo i ”den gamla skol-klockan”, som talade om, att ”nu var rasten slut”. Algot Slät hälsade de närvarande välkomna till såväl Svibyträffen som till matbordet. Därefter tog Hugo vid och ”specialhälsade” Maria Murman och hennes sonhustru Astid Völl hjärtligt välkomna. De var i Sverige på en 14-dagars resa med besök hos såväl biskop som annat prominent folk.

Medan vi väntade på förtäringen värmdes vi upp med en unison sång, vars text har skrivits av Edvard Moll. Han skötte själv dragspelet och fick hjälp med försången samt cittraspel av Norrby-Mang's Anet (som ju är född i Sviby – och är min hustru).

Så var det dags att släppa in serveringsfolket, som förplägade oss med ”Husets panderade Special” med kokt potatis och trattkantarellsås. Härtill fick vi en utsökt sallad samt smör och bröd,

dricka och till kaffet serverades ”Kohu piima kook” – kesokaka. Allt smakade förträffligt!

Till kaffet sjöng och spelade så Maria Murman och en doa-kör. Det blev både estniska, svenska och ormsösvenska sånger.

Den visuella underhållningen började med ett anförande av Anders Stenholm. Han framhöll att man vid de tidigare träffarna hade uppehållit sig vid ”Tillbakablickar och historisk information”. Nu var tiden kommen, då det rörde sig om det s.k. nuläget på Ormsö – dagens byggnader och situation.

Detta skedde genom två programpunkter. Den första svarade Anders själv för. Han hade sammanställt ett mycket rikhaltigt bildmaterial bestående av mer än 200 diapositiv. Som den gamle lärare han är, hade han arrangerat ett mycket pedagogiskt åskådningsmaterial med ljudband, vilket kördes parallellt med bilderna. Vissa historiska återblickar fanns också inlagda i form av äldre bilder.

I ljudbandet hade han även kopierat in autentiska ljudupptagningar av såväl estniska, svenska och finska nationalsångerna samt högtidstal av Ain Sarv, Sven Salin, Håkan Damm, biskop Svenungsson, friherre Stackelberg m.fl.

Ormsö var ju i indirekt mening inte bara ön, dess byar och gårdar. Där fanns ju också Hapsal, dit man for och saluförde överskottet av vad jorden gav. Härigenom fick man kontanter för vilka man kunde köpa sådana förnödenheter, som inte kunde odlas eller framställas på ön. Hit sändes också öns ungdomar för utbildning utöver den obligatoriska. Bland dem, som hade denna förmån var även Anders Stenholm. Gymnasiestudier bedrev han i Hapsal och fortsatte därefter vid Universitetet i Dorpat. Han var också under en tid själv lärare vid Svenska gymnasiet i Hapsal.

Nu lät han oss följa med på den rundvandring, som han gjorde efter alla dessa år. Det blev en intressant vandring på de gamla gatorna där vi utöver den gamla bebyggelsen också kunde följa den nya bebyggelsens utbredning.

Även om Anders framhöll, att bild- och ljudarrangemangen endast var avsett för familjärt bruk var det en utmärkt tidsdokumentation för en betydligt större krets. Hur som helst var vi glada, att vi denna eftermiddag fick tillhöra ”familjen”.

Gästen Maria med cittra – så som vi i TV och radio sett och hört henne från Ormsö.

Programpunkt två var en videoupptagning, som av Edvard och hans son Hans-Christer Moll sammanställts till en timmas lång film. Denna började och slutade vid Skeppsbron i Stockholm och omspann hela resan. Under själva rundvandringen i Sviby var det naturligt, att Edvard var ciceron medan Hans-Christer förutom, att han till större delen på ett förtjänstfullt sätt skötte kameran också var speaker under resan genom Stockholms undersköna skärgård och över havet.

Även denna rundvandring var en gripande skildring av mer än 50 års härjningar och förfall. De många stenarna och blocken, som låg till synes utslängda i naturen hade en gång utgjort grunden till ett kärt barndoms-

hem eller byns gemensamhetsinrättning som t.ex. kvarnen. För en utomstående kunde det lätt uppfattas såsom vilka stenar som helst, men så är det förvisso icke. Varje sten har sitt öde att berätta och berättade gjorde också Edvard mycket bra.

Nu hade vi suttit så länge, att det blev skönt att få resa sig och sträcka på benen. För dem som inte nöjde sig med detta började dansen till tonerna från såväl Edwards dragspel som senare också till diskomusik under ledning av Algot Slät.

Klockan 21.15 lämnade Edvard, min hustru och jag tillställningen och då såg vi, att Maria Murman – som i sin vardag för en ganska så ensam tillvaro – fortfarande satt och pratade med goda vänner. Då var hon inne på Svibyträffens åttonde timma.

Årets Svibyträff kan nu läggas till handlingarna som en mycket trevlig och i många stycken gripande tillställning. Personligen tackar jag för, att jag fick tillfälle att vara med och se denna del av våra barns- och barnbarns "ursprungshem" samt återge mina personliga intryck till Kustbons läsare.

Thure Vigede

Fotnot:

Den första organiserade Svibyträffen ägde rum 12 april 1986 i Kvarteretsrestaurangen i Älvsjö. Den andra – 14 maj 1988 i Eesti Maja i Stockholm, där även den tredje träffen nu var festplats.

Från avsnittet "diskomusik", där artikel-författaren Thure – mitt på bilden – bokstavligen "hänger med". Samtliga foton av Karl-G Slät.

SVENSK KULTURATTACHÉ

– Vice konsul i Tallinn-Reval

Till denna befattning har vederbörligen utsetts fil. kand. HANS LEPP, född i stadsdelen Årsta i Stockholm den 19 mars 1950.

Han har hunnit vara intendent vid Hallwylska palatset (museet) i Stockholm. Senare intendent vid husgerådskammaren på Kungl. Slottet och nu senast där förste intendent och chef för avdelningen möbler och konstföremål.

Vem är HANS?

Hans pappa Johannes Lepp är född på Ormsö och har varit min barndoms lek-

kamrat vid Sviby-berget – då Berget ännu var naturstort och hade två väderkvarnar på toppen.

Vi spinner vidare – Mor till Hans – Britt Marie (Minna) är född Darle i Karlstad.

Hans Lepp är gift med Ann, född Albrektson i Stockholm. De bor tillsammans med barnen Alexander (1986) och Josefin (1988) i Saltsjö-Boo utanför Stockholm.

Ättlingen HANS LEPP – Lycka till!

Hugo Mickelin

Finlands- svenskarnas

SVENSKA DAGENFEST

Den traditionella finlandssvenska festdagen firades den 6 november 1990 i Finlandshusets festsal, Snickarbacken 4, Stockholm. Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige – FRIS – var festarrangör, liksom under tidigare år.

Finlands ambassad i Sverige var representerad och festen filmades.

Programmet började med att vi unitsont på svenska sjöng Johan Ludvig Runebergs "Vårt Land".

Förbundsordföranden, Carl Gustav Store, hälsningstalade. Därefter uppträdde Österbottniska kören i Stockholm med tre sånger. Vacker solosång följde av Christina Blomberg From. Så var stunden inne för årets festtal och det hölls av Finlands nuvarande försvarsminister Elisabeth Rehn – världens första kvinna i denna position. Dessutom är hon finlandssvenska. Hon talade om firandet av Svenska Dagen i Finland, som svenska folkpartiet tog initiativet till 1908. Det är alltså Gustav Adolfs-dagen, till minne av Gustav II Adolf, som den 6 nov. 1632 stupade vid slaget intill Lützen.

Hon talade även om det finlandssvenska kulturlivet, om det nordiska samarbetet, där finlandssvenskarna stärker banden på båda sidor av Botenhavet. Hon efterlyste en delegation för minoriteter i Norden och en nordisk hemmamarknad med svenska och ej engelska som kommunikationsspråk. Vi lyssnade därefter till ytterligare solosång av Christina Blomberg From och till körsång av Österbottniska kören i Stockholm. Vid pianot ackompanjerade Nils Holst. Kulturutskottets ordförande i FRIS – Britta Kull – var konferencier och "blomsterflicka". Den stämningfulla Svenska Dagenfesten i en fullsatt festsal avslutades med Johan Fridolf Hagfors "Modersmålets Sång", som är speciell avslutningssång för såväl finlands- som oss estlandssvenskar.

Hugo Mickelin

ORMSÖ KYRKOFOND meddelar:

Styrelsen för Ormsö Kyrkofond vill här uttrycka ett **varmt tack** till alla, som på något sätt bidragit till att kyrkofonden kunnat överlämna till Ormsö S:t Olai kyrka följande gåvor:

Kyrkklocka med inskription: "Fäderna till åminnelse-Hopp för de levande"
Predikstol. Tillverkare: Bildhuggare Sten Risholm (apostlarna), Solna modellsnickeri AB (avgjutningar av all ornamentik), konstruktör (takkronan) tillika samordnare Hans Selin, och trästomme, sammanfogning och målning, Johan Hammerman.

Predikstolsbeklädnad: Textillärare Ingeborg Andersen, f. Pöhl.

Altarbrun: Katarina Landman. Torkdukar och corporal: Aline Storholm.

Ormsökuta: Tillverkad av Anders Westerberg.

Träskulptur "Madonna i barnsäng": skulptören Jens Tydén.

Vidare

Dopfat, kanna och två vaser i tenn.

Altarduk. Palla. Kollekthåv. Fyra golvlyusstakar i mässing. Väggbonad

"Dopet". Gångmatta. Dammsugare. Två brandsläckare. Kyrkostämpel.

Fem st värmereflektorer. Ljus, olika storlekar. Tre st. spotlights. Glödlampor till takkronorna. Takfärg och övrig färg. Redskap och verktyg. Gravljus.

Dessutom från:

Djurö församling: Kopieringsapparat, avdragspapper och övrigt kontorsmateriel. 40 st sv. psalmböcker. Altarkrucifix. Bibel. Ljus. Alba. Fyra stolar. Kyrkohandboken. Högtalaranläggning/Lykke Olesen. Toaletter/Sellbergs.

Tyresö församling: Två kristallvaser.

Diöby- och Rälby byalag: Två silverkandelabrar.

Ånedinlinjen och m/s Baltic Star: Medel till kyrksilvret.

SOV: Tapeten "Fiskafänget". Minnestavla tillhörande Ormsö kyrka.

SONG: Koralbok från 1697.

Biskop Henrik Svenungsson: Koralbok med dedikation.

"Fäll Laras-barnen": Psalmbok tillhörande kantorn och klockaren Johan Lindström och hans hustru född Fält.

Genom Sven Nyberg: Svensk familjebibel.

Genom Margareta Poëll: Handknypplad spets från Rågöarna.

Genom Anders Lindström: Minnestavla från 1908.

Ahlsells EL-PM: El-material till både kyrkan och det blivande församlingshemmet/Kjell Ekblad.

Sells Plåt, Värmdö: Lättmetallstege.

Dessutom från ytterligare gåvogivare:

Dörrmatta. Ljusstake. Altarduk. Textilier. Väggbonad. Diverse redskap. Brudkrona i silver.

Styrelsen, Ormsö kyrkofond
Elin Ahlberg, sekreterare.

JULGRANSPLUNDRING

SONG, Svenska Odlingens Nya Generation, inbjuder alla generationer till julgransplundring.

På programmet står bl. a sång och musik, dans och lek kring granen, lotteri.

Vi hoppas att julbocken kommer även denna gång.

Servering (ingår i inträdesavgiften)

Inträde: 20 kr, barn fritt.

Plats: Rågsveds Folkets Hus, T-bana 19 till Rågsved.

Tid: Söndagen den 13 februari 1991 klockan 13.00 – 15.00.

Alla är hjärtligt välkomna!

Efterlysning

Finns det någon som känner till hos vem konstnärinnan Vera Nilsson bodde då hon under några veckor sommaren 1937, vid sitt 5 månader långa besök i Estland, vistades på Ormsö och bl. a målade tavlan "Bygatan på Vormsö".

Med sig hade hon sin 15-åriga dotter Catharina.

Om någon har vetskap om detta är jag synnerligen tacksam för alla upplysningar.

John Lindström, Stenkvistav.
21 B, 633 57 Eskilstuna

HAPSALS SVENSKA GYMNASIUM FIRAR 60-ÅRSJUBILEUM

30 april – 2 maj 1991 i Hapsal

Är Du intresserad av att delta, gör då en intresseanmälan till SOV:s expedition.

Information om program, resor, kostnader m.m skickas därefter ut.

Mer information om nästa sommars resor kommer i nästa nummer av Kustbon.

SOV:s Styrelse

ORMSÖMÖTE

Vi ses lördagen den 26 januari 1991 kl. 14.00-18.00 i Hamburgersalen, Brygghuset, Norrtullsgatan 12, ingång N. (Hållplats Odenplan)

Ur programmet:

- Information och diskussion kring gravvården, kyrkan och församlingshemmet.
- Tillbakablickar på sommarens Ormsödagar.
- Auktion på Ormsö-föremål.

Välkomna!

ORMSÖ KYRKOFOND

Familjenytt

Födda

En dotter Cecilia
Nacka BB den 30 augusti 1990
Maria Spårin
Kurt Tammgren

Rein fick en bror, Mart
27 september 1990
Pia f. Mändla och Peeter Jensen
Södertälje

Robert fick en syster, Marielle
19 oktober 1989
Anna f. Mändla och Jouko Kallio
Södertälje

Döda

Alexander Sedman,
född den 9 april 1904 på Nuckö
avled den 12 augusti 1990 i Vällingby

Elfride Tanne, född Mikk
den 2 juni 1901 i Reval
avled den 11 september 1990 i Stockholm

Einar Valfrid Vaksam,
född den 19 september 1940 på Ormsö
avled den 21 september 1990 i Eskilstuna

Olof Bernhard Espling,
född den 28 juli 1931 på Rågö
avled den 1 oktober 1990 på Lidingö

Maria Fredin, född Öman
den 15 oktober 1911 på Ormsö
avled den 19 oktober 1990 i Stockholm

Albert Meerik,
född den 29 juni 1915 i Nömme
avled den 25 oktober 1990 i Djursholm

När det gäller gravvårdar och fackmässigt gravvårdsarbete av alla slag kan Ni med förtroende vända Er till

BILDHUGGARE H. RAUDSEPP

MÅNDAGSVÄGEN 44 FARSTA. Tel: 08-94 21 77

Ring och hör våra priser

Rabatt på sten 300:-. Gravering av namn 150

Reducerade priser för pensionärer

Vår kära Mor
Mormor och Farmor

Olga Espling

* 3 maj 1901

har lämnat oss i sorg
och saknad.

Tumba 8 november 1990

KARIN och TORSTEN
NILS

Barnbarn med familjer
Övrig släkt och vänner

*Mycket är sagt och
mycket är skrivet
om en moders kärlek,
trofast och stor
Störst av allt skapat
är dock livet
det var detta du gav oss,
tack lilla Mor.*

Vår innerligt älskade

Oskar Westerman

* 18 september 1920 i Rickul

har lämnat oss
i djup sorg och saknad
Stockholm 4 juni 1990

HELGA
SUSANNE
INGRID OCH INGVALD
REIN
MILDRED OCH MANFRED
RONNY OCH ARJA
MELITA
Övrig släkt och vänner

*Frukta icke, ty jag är med dig;
Var ej försagd, ty jag är din Gud
Jag styrker dig, jag hjälper dig ock,
Jag uppehåller dig med min
rättfärdighets högra hand.*

Jes. 41:10

Vår käre

Hans Westerberg

* 14 juni 1897

Ormsö, Estland

har stilla insomnat.

Vi bevarar hans minne i ljus
och tacksamhet.

Stockholm 7 september 1990

K A T A R I N A
KATARINA och GÖTE
MÄRTA
Elisabeth
Karin och Göran
Eva och Göran

ALIDA och LENNART
Bengt, Stig och Gunilla

INGRID och JERRY
John-John

Barnbarnsbarn

*Om vi lever, lever vi för Herren.
Om vi dör, dör vi för Herren.
Vare sig vi lever eller dör
tillhör vi alltså Herren.
Rom. 14:8*

Begravningsgudstjänsten
har ägt rum

*Tänk på SOV, Svenska Odlingens Vänner.
Pg 351311-6*

Min käre Far
min Bror och Farfar

Lennart Greisman

född den 22 december 1913

i Passlep
avliden den 15 september 1990
i Hässelby

Älskad – Saknad

ANNELIE
VALLE och LINDA
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Släkt och vänner

*Det är tid för en lång resa
en färd till ett annat land
ett land som finns i vårt inre
osynligt och utan band*

Min älskade Far, Morfar

Voldemar Tikerpuu

* 1 maj 1909 Palivere

† 26 maj 1990 Nacka

Har lämnat oss i djup sorg
och saknad.

ELVY
BENNY
Släkt och vänner

*Hur snabbt kom döden,
hur opåtänt,
Ett avskedsord
han fick ej ge de kära.
Och ej ett tack för kärlek
som han skänkt,
vi finge fram till honom
bära.*

Vila i frid

Min älskade Make
Vår käre Far, Farfar
och Morfar

Hans Lindström

* 7 april 1911

har flyttat
till sitt himmelska hem.
I ljust och tacksamt
minne bevarad.

Återseendet står kvar.

Norrälje den 5 oktober 1990

KATARINA
Barn, Barnbarn
Övrig släkt och vänner
samt Filadelfiaförsamlingen
i Norrälje

*Nu Du funnit vila
ack så skönt Du sova får.
En tröst i sorgen Gud oss ger
att den vi älskar ej lider mer.
Aldrig kommer vi att glömma,
vad Du gjort i gången tid.
Tack för all Din omsorg ömma.
Vila nu i evig frid.*

Vår Älskade
Mamma, Mormor
Farmor, Syster
Moster och Svärmor

Martha Gottkampf

född Blees

* 23 november 1895

† 24 oktober 1990

har lämnat oss i djup sorg
och saknad.

GUN och GUNNAR
Annika Eva-Lie
SVEN och VERA
Barnbarnen med familjer

I ljust minne bevarad.

Vår älskade

Ellen Dahlberg

född Treiberg

i Rickul 17 juni 1926

har lämnat oss i stor sorg
och saknad

Sollentuna 3 juni 1990

KARL
ANITA och RONNY
med familjer

ALEXANDER och ELLA
ELNA och EVALD
INGEBORG och RICHARD

Syskonbarn med familjer
Övrig släkt och vänner

*Stor var Din kärlek
God var Din själ
Tack och farväl*

Bemärkelsedagar 1:a kvartalet 1991

95 år

Agneta Jonell, född Wikström den 13 januari 1896, Ormsö
Maria Vikman, född Österman den 29 januari 1896, Nuckö

94 år

Maria Friberg, född Berggren den 25 januari 1897, Ormsö

93 år

Heinrich Edvard Teichman, född den 17 februari 1898, Nuckö
Fridolf Ludvig Ambrosen, född den 28 februari 1898, Nargö
Mathilda Kalda, född Ahlberg den 22 mars 1898, Rickul

92 år

Alma Heldring, född Paavel den 2 januari 1899, Rickul/Saue
Hilda Klingberg, född Stavas den 20 februari 1899, Odensholm

91 år

Amanda Engman, född Pärko den 10 januari 1900, Reval
Herman Heideman, född den 17 januari 1900, Rickul
Johannes Hallman, född den 5 mars 1900, Vippal

90 år

Pauline Järve, född den 2 januari 1901, Rickul
Maria Stahl, född Ambros den 3 januari 1901, Rågöarna
Asta Julia Leontine Nau, född Malm den 20 januari 1901, Reval
Sigrid Böttker, född Nuchtern-Nyström den 23 januari 1901, Reval
Sofia Liin, född Timmerman den 26 januari 1901 Rickul
Jakob Luks, född den 17 mars 1901, Rickul

85 år

August Gutman, född den 12 januari 1906, Rågöarna
Oskar Rander, född den 28 februari 1906, Vippal
Edgar Johannes Freiberg, född den 3 mars 1906, Nargö
Oskar Koinberg, född den 5 mars 1906, Rickul
Anders Holm, född den 12 mars 1906, Ormsö

80 år

Alfred Jakobsson, född den 2 januari 1911, Rickul
Oskar Söderlund, född den 19 januari 1911, Rickul
Elfrida Alun, född den 26 januari 1911, Nuckö
Mathilda Margareta Aman, född Koinberg den 20 februari 1911, Nuckö
Gerda Maria Ruth Linneberg, född Denecke den 21 februari 1911, Reval
Olga Thomsson, född Sandsten den 21 februari 1911, Rickul
Mina Ahlström, född Timmerman den 26 februari 1911, Ormsö
Katarina Ahlberg, född Benholm den 3 mars 1911, Ormsö
Maria Lilja, född Dahl den 29 mars 1911, Ormsö

75 år

Emil Brunberg, född den 9 januari 1916, Rickul
Karin Maria Stenberg, född Lindström den 22 februari 1916, Rickul
Aline Uusar, född Heyman den 27 februari 1916, Rickul
Maria Berggren, född den 20 mars 1916, Ormsö
Helena von Wachenfeldt, född Zeisig den 20 mars 1916, Nuckö
Ilse Ital, född Lindström den 23 mars 1916, Vippal
Alma Selina Teichman, född den 26 mars 1916, Rickul
Hugo Ahlberg, född den 28 mars 1916, Rickul
Johannes Lepp, född den 31 mars 1916, Ormsö/Hapsal

70 år

Maria Häggblom, född Nyman den 1 januari 1921, Ormsö
Hans Åkerman, född den 2 januari 1921, Ormsö
Benita Mickelin, född den 6 januari 1921, Ormsö
Erich Külavee, född den 9 januari 1921, Reval
Alide Luks, född den 3 februari 1921 Rickul
Agneta Ahlström, född den 5 februari 1921, Ormsö
Helga Louise Olsson, född Luther den 5 februari 1921, Neve
Leander Valentin Gjärdman, född den 14 februari 1921, Nuckö
Frans Sergei Herm, född den 15 februari 1921, Nargö
Hilda Melita Koinberg, född Vesterbom den 20 februari 1921, Rickul
Manfred Söderholm, född den 20 februari 1921, Nuckö
Ingvald Stahl, född den 22 februari 1921, Rickul

Anders Hjalmar Lilja, född den 24 februari 1921, Ormsö
Axel Lindström, född den 25 februari 1921, Ormsö
Axel Gottfrid Sjöström, född den 6 mars 1921, Nuckö
Gertrud Velin, född Ahlkvist den 7 mars 1921, Ormsö
Ludmilla Koel, född Reiman den 19 mars 1921, Arensburg
Edvin Voldemar Schönberg, född den 20 mars 1921, Nuckö
Harald Ahlberg, född den 30 mars 1921, Rickul
Adine Hallman, född Vitman den 31 mars 1921, Nuckö

65 år

Johannes Osvald Häggblom, född den 1 januari 1926, Ormsö
Leida Pettersson, född Krusman den 3 januari 1926, Nuckö
Elvine Maria Fridh, född Bergström den 6 januari 1926, Ormsö
Erika Ester Rajala, född den 9 januari 1926, Nuckö
Hiljar Joanurm, född den 10 januari 1926, Kolga
Elna Ragnhild Vesterblom, född Klippberg den 10 januari 1926, Rickul
Gret-Marie Olsson-Jemtell, född Vesterbom den 10 januari 1926, Rickul
Maria Alide Gustafsson, född Sjöman den 15 januari 1926, Ormsö
Irene Gunhild Olljum, född Dyrberg den 20 januari 1926, Rickul
Kaleb Vesterblom, född den 25 januari 1926, Nuckö
Einar Lennart Vesterman, född den 25 januari 1926, Rickul
Sanfrid Gineman, född den 26 januari 1926, Nuckö
Henrik Hjalmar Grundsten, född den 27 januari 1926, Ormsö
Karin-Elgatia Plyhm, född Brun den 28 januari 1926, Nuckö
Elsa Lovisa Steffensson, född Svan den 28 januari 1926, Runö
Hilda Elenbo, född Alun den 6 februari 1926, Nuckö
Harald Osvald Derblom, född den 8 februari 1926, Nuckö
Johannes Lilja, född den 13 februari 1926, Ormsö
Greta Gustafsson, född Mihlberg den 13 februari 1926, Rickul
Anders Emil Timm, född den 16 februari 1926, Ormsö
Laine Carlsson, född Deemus den 18 februari 1926, Reval
Sigvard Georg Dyrblom, född den 24 februari 1926, Nuckö
Herbert Hallman, född den 25 februari 1926, Nuckö
Ingrid Dorothea Korjus, född den 21 februari 1926, Reval

POSTTIDNING

Svenska Odlingens Vänner
Vikingagatan 25 1/2 tr ned
113 42 Stockholm
ISSN 0345-6706

Ingrid Gunhild Törnkvist, född Söderholm den 25 februari 1926, Nuckö
Anita Alberg, född Kask den 3 mars 1926, Pernau
Hilda Elvine Tulander, född Lundré den 3 mars 1926, Ormsö
Vanda Sandberg, född Brandt den 4 mars 1926, Nuckö
Agnes Elisabeth Hammargren, född Elfengren den 6 mars 1926, Rågöarna
Agda Ellen Pärnaste, född Antsvee den 8 mars 1926, Nuckö
Hilma Andersson, född Österman den 16 mars 1926, Rickul
Paul Elmar Pernik, född den 29 mars 1926, Reval
Endla Olivia Engbusk, född den 30 mars 1926, Nuckö

60 år

Elsa Linnéa Beckman, född den 1 januari 1931, Ormsö
Brita Linnéa Söderlund, född den 1 januari 1931, Reval
Harald Beckman, född den 9 januari 1931, Nuckö
Sven Svärd, född den 9 januari 1931, Ormsö
Agnes Gunhild Hamberg, född den 10 januari 1931, Rickul
Nils-Henrik Tennisberg, född den 12 januari 1931, Rickul
Ivar Kärras, född den 15 januari 1931, Reval
Sven Edgar Freiberg, född den 16 januari 1931, Nargö
Alvar Söderholm, född den 16 januari 1931, Nuckö
Agda Gullmarsson, född Vinter den 16 januari 1931, Korkis
Erik Valter Fagerlund, född den 20 januari 1931, Runö
Olof Henrik Söderkvist, född den 21 januari 1931, Ormsö
Klara Edvardsson, född Sekobon den 22 januari 1931, Nuckö
Lennart Schönberg, född den 8 februari 1931, Rickul

Lilian Karin Mänd, född Korvet den 12 februari 1931, Reval
Helmer Vikman, född den 12 februari 1931, Nuckö
Elfrida Eglantina Edeborg, född Broman den 13 februari 1931, Ormsö
Sven Timmerman, född den 15 februari 1931, Nuckö
Johannes Byman, född den 19 februari 1931, Ormsö
Einar Adelman, född den 22 februari 1931, Nuckö
Harni Milder, född den 23 februari 1931, Hapsal
Laine Dagmar Jältorp, född Mathiesen den 6 mars 1931, Nuckö
Ulla (Hulda) Östergren, född Lilja den 7 mars 1931, Ormsö
Ragnar Erik Rosenberg, född den 7 mars 1931, Rågö
Svea Linnéa Boman, född den 10 mars 1931, Rickul
Edla Karlsson, född Granberg den 10 mars 1931, Nuckö
Alide Saar, född den 16 mars 1931, Nuckö
Helga Larsson, född Kask den 18 mars 1931, Ormsö
Rosine Marks, född 22 mars 1931, Odensholm
Artur Amandus Kärman, född 27 mars 1931, Nuckö

50 år

Leida Westerholm, född den 3 januari 1941, Rickul
John Ivar Ahlros, född den 4 januari 1941, Ormsö
Margit Grönberg, född den 5 januari 1941, Nuckö
Marja Aman, född den 11 januari 1941, Hapsal
Rickard Emanuel Björk, född den 11 januari 1941, Runö
Helle Gering, född den 15 januari 1941, Reval
Bror Anserius, född den 16 januari 1941, Eskilstuna

Sven Erik Kerst, född den 17 januari 1941, Reval
Sven Brus, född den 23 januari 1941, Nuckö
Evi Norrberg, född Tui den 26 januari 1941, Nuckö
Kalju Arne Puuström, född den 28 januari 1941, Reval
John Vesterman, född den 4 februari 1941, Rickul
Inga Markus, född den 6 februari 1941, Rickul
Sven Söderlund, född den 12 februari 1941, Reval
Nils Broman, född den 19 februari 1941, Rickul
Gunnar Stenros, född den 23 februari 1941, Ormsö
Inga Linnéa Vennberg, född den 23 februari 1941, Ormsö
Ingvar Heldring, född den 24 februari 1941, Hapsal
Maie Ahlberg, född den 28 februari 1941, Rickul
Ivar Laansoo, född den 6 mars 1941, Nuckö
Sten Sture Stenberg, född den 7 mars 1941, Rickul
Hans Göran Kivaremees, född den 9 mars 1941, Ormsö/Sverige
Elly Ahlgren, född Lindström den 10 mars 1941, Runö
Tomas Lindeberg-Lindvet, född den 13 mars 1941, Dorpat
Erik Hallberg, född den 14 mars 1941, Reval
Elin Österman, född den 16 mars 1941, Ruus
Zenita Göransson, född den 18 mars 1941, Stockholm
Olov Konrad Blomqvist, född den 23 mars 1941, Rågö/Sverige
Mikael Sergo, född den 23 mars 1941, Runö
Evi Hasselquist, född Heldring den 24 mars 1941, Rickul

